

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jannika Hakala & Elisa Lohva

KUN HUOLI LAPSESTA HERÄÄ

Lastentarhanopettajien kokemuksia vaasalaisissa päiväkodeissa

Sosiaali- ja terveysala
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jannika Hakala & Elisa Lohva
Opinnäytetyön nimi	Kun huoli lapsesta herää. Lastentarhanopettajien kokemuksia vaasalaisissa päiväkodeissa.
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	57 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat lastentarhanopettajien lastensuojelullisen huolen heräämiseen varhaiskasvatuksessa ja kuinka he ottavat huolen puheeksi. Tutkimuksessa selvitettiin myös lastentarhanopettajien saamaa koulutusta huolen heräämiseen liittyen sekä lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuksesta, huolen heräämisestä ja puheeksiotosta, varhaisesta puutumisesta sekä lastensuojelusta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto koostui kuudesta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin kahdessa vaasalaisessa päiväkodissa.

Opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että lastentarhanopettajat ottavat huolen puheeksi herkästi kollegan kanssa tai omassa tiimissä, huolesta keskustellaan ja haetaan vahvistusta omille ajatuksille. Huolta ei arkailtu ottaa puheeksi myöskään vanhempien kanssa ja se koettiin tärkeänä osana huoleen reagoimisessa. Koulutusta huolen heräämiseen liittyen kaivattiin lisää ja yhteistyötä lastensuojelun kanssa pidettiin vähäisenä.

ABSTRACT

Author	Jannika Hakala and Elisa Lohva
Title	When a Concern for a Child Arises. Kindergarten Teachers' Experiences in Vaasa.
Year	2017
Language	Finnish
Pages	57 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The aim of this bachelor's thesis was to find out which factors affect the arising of kindergarten teachers' concern of the welfare of a child and how they bring up the concern. The aim was also to collect information about the education kindergarten teachers receive about the arising of kindergarten teachers' concerns and the co-operation with child welfare.

The theoretical framework consists of early childhood education, the arising and bringing up of a concern, early intervention and child welfare. The research was carried out as a qualitative study. The material for this thesis consisted of six thematic interviews, which were conducted in two kindergartens located in Vaasa.

According to the results of this bachelor's thesis, kindergarten teachers share their concern easily with their colleague or team, concern is discussed and they seek confirmation for their own thoughts. They also felt it was easy to speak about the concern with the parents and it was seen as an important part of responding to concerns. There was a need for further training related to arising of a concern and it was also felt that there was very little cooperation with the child protection services.

Keywords	Early childhood education, arising of concern, bringing up the concern, child welfare
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA	10
	2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	10
	2.2 Tutkimusongelma sekä -kysymykset.....	11
3	VARHAISKASVATUS	12
	3.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja arvoperusta	12
	3.2 Yhteistyö huoltajien kanssa varhaiskasvatuksessa	13
	3.3 Moniammatillisuus päiväkodissa.....	14
4	HUOLEN HERÄÄMINEN JA VARHAINEN TUKEMINEN.....	16
	4.1 Myönteinen tunnistaminen.....	16
	4.2 Huolen herääminen ja huolivyöhykkeet	16
	4.3 Lapsen kaltoinkohtelu	18
	4.4 Huolen puheeksiottaminen.....	18
	4.5 Varhainen puuttuminen.....	21
	4.6 Lastensuojelu	21
	4.6.1 Ehkäisevä lastensuojelu	23
	4.6.2 Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa	24
	4.6.3 Varhaiskasvatus lastensuojelun tukitoimena	24
	4.7 Lastensuojeluilmoitus	25
	4.8 Aikaisemmat tutkimukset	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
	5.1 Tutkimusmenetelmä.....	28
	5.2 Kohderyhmä.....	28
	5.3 Aineiston keruu	29
	5.4 Aineiston analysointi	30
	5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
6	TUTKIMUSTULOKSET	33

6.1 Tilanteet, joissa huoli herää	33
6.2 Huolen puheeksiottaminen.....	36
6.3 Koulutus koskien lastensuojelua.....	41
6.4 Yhteistyö lastensuojelun kanssa	43
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
8 POHDINTA.....	52
LÄHTEET	54

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Huolen heräämisen syyt. 34

Taulukko 1. Huolen vyöhykkeistö. 17

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Teemahaastattelurunko**LIITE 2.** Esimerkki sisällönanalyysistä

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa tuemalla heitä kasvatustyössä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14). Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2016 tehdyn tilastoraportin mukaan vuonna 2015 varhaiskasvatuksessa oli kaikkiaan 245 650 lasta eli 68 % 1–6-vuotiaista lapsista (THL 2016 a).

Lastensuojelun asiakkaiden määrä on valitettavasti ollut koko ajan nousussa 1990-luvulta lähtien. Erityisesti avohuollon tarpeessa olevien lasten määrä on noussut, mutta lapsia on myös yhä enemmän jouduttu sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Lastensuojelulain keskeisinä tavoitteina on turvata lapsen hyvät kasvuolosuhteet sekä lapsen ja perheen oikeudet. Lastensuojelulain painopistettä pyritään siirtämään enemmän ennaltaehkäisyyn, avohuoltoon sekä varhaiseen tukeen. (Taskinen 2010, 7–10.)

Päivähoidossa varhaiskasvattajat voivat törmätä erilaisiin tilanteisiin, joissa huoli lapsen hyvinvoinnista herää. Varhaiskasvattaja voi kiinnittää huomiota esimerkiksi lapsen poikkeukselliseen käytökseen tai vanhempien jaksamiseen. Tutkimuksessa pyrimmekin selvittämään, miten lastentarhanopettajat ovat nämä tilanteet kokeneet.

Oli alusta asti selvää, että opinnäytetyössä yhdistyvät varhaiskasvatus ja lastensuojelu. Toisella on enemmän kokemusta varhaiskasvatuksessa työskentelemisestä ja toisella taas lastensuojelun kenttä on tuttu työn ja harjoittelujen kautta. Pohdinta niiden välisestä yhteistyöstä ja sen kehittämistä käynnisti opinnäytetyö prosessin. Aiheesta on myös ollut paljon keskustelua yleisellä tasolla. Ennen kuin yhteistyötä voi lähteä kehittämään, on selvitettävä tämän hetkinen tilanne. Näin syntyi ajatus lähteä tutkimaan aihetta tarkemmin varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Tutkimus suoritetaan osana viimeistä harjoittelujaksoa varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksen lähtökohtana oli halu selvittämään, kuinka paljon lastentarhanopettajat ovat saaneet koulutusta ja tietoa lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja näissä tilanteissa toimimisesta. Lisäksi kysyttiin lastentarhanopettajilta, kuinka paljon he tekevät yhteistyötä lastensuojelun kanssa, toivoisivatko he mahdollisesti enemmän yhteistyötä ja millaista heidän mielestään varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön tulisi olla.

Tutkimuksen haastattelut tehtiin kahdessa vaasalaisessa päiväkodissa, joissa haastateltavana oli yhteensä kuusi lastentarhanopettajaa. Pää tutkimuskysymys pyrki selvittämään, mitkä tekijät vaikuttavat lastentarhanopettajien kokeman lastensuojelullisen huolen heräämiseen. Haastateltavilta kysyttiin, minkälaisissa tilanteissa heidän huolensa on mahdollisesti herännyt lapsen lastensuojelullisesta tarpeesta, ja kenen kanssa huoli otettiin puheeksi sekä miten tilanne ratkesi.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA

Opinnäytetyön aihe syntyi kiinnostuksesta sekä lastensuojelua että varhaiskasvatusta kohtaan ja se myös ohjasi opinnäytetyön kulkua. Koska sosionomikoulutuksen aikana sekä lastensuojelun että varhaiskasvatuksen merkitys tuli vahvasti esille, ei niiden yhteistyötäkään voi korostaa liikaa. Tästä syntyi idea lastensuojelullisen huolen heräämisestä varhaiskasvatuksessa. Vastaavanlaisia tutkimuksia ammattikorkeakoulutasolla on tehty melko paljon, mutta Vaasasta ei löytynyt aiemmin tehtyä vastaavaa opinnäytetyötä.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa lastentarhanopettajien kokemuksista huolen herätessä lapsesta ja asian puheeksiottamisesta. Lisäksi haluttiin saada tietoa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä sekä siitä, kuinka lastentarhanopettajat saavat koulutusta lastensuojeluun liittyvissä asioissa.

Huolen puheeksiottoa saatetaan usein epäröidä, sillä sen pelätään vaikuttavan negatiivisesti suhteeseen huoltajien kanssa ja heidän pelätään heidän loukkaantumistaan (THL 2014). Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, kuinka huolen herääminen ja puheeksiotto tapahtuvat varhaiskasvatuksessa ja miten työntekijät kokevat sen.

Tekijöiden oppimistavoitteena oli, että tutkimuksen avulla kerättyä tietoa voidaan käyttää hyödyksi tulevaisuudessa työskennellessä varhaiskasvatustyössä. Tavoitteena oli myös saada tuotettua sellaista tietoa varhaiskasvatuksessa työskenteleville, josta olisi hyötyä huolen aiheiden sekä heräämisen tunnistamisessa ja puheeksiottamisessa varhaiskasvatuksessa. Tämän tutkimuksen avulla lastentarhanopettajilta saatuja tutkimustuloksia sekä tietoa voidaan hyödyntää omassa käytännön työskentelyssä. Opinnäytetyötä voivat hyödyntää myös muut lastentarhanopettajat mahdollisen lastensuojelullisen huolen herätessä sekä syventämään heillä jo olemassa olevaa tietoa.

2.2 Tutkimusongelma sekä -kysymykset

Tutkimusta ohjasi pääasiassa kiinnostus siitä, mitkä tekijät vaikuttavat lastentarhanopettajien huolen heräämiseen lastensuojelullisesta tarpeesta eli minkälaisissa tilanteissa he arvioivat lapsen mahdollisesti tarvitsevan lastensuojelullista apua, sekä miten huoleen reagoidaan. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka vaasalaisissa päiväkodeissa työskentelevät lastentarhanopettajat kokevat lastensuojelullisen huolen heräämisen, miltä se heistä tuntuu, kuinka huoli otetaan puheeksi sekä kuinka paljon ja miten lastentarhanopettajat tekevät yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

Mitkä tekijät vaikuttavat lastentarhanopettajien lastensuojelullisen huolen heräämiseen varhaiskasvatuksessa

- Miten he näissä tilanteissa toimivat, eli kuinka huoli otetaan puheeksi sekä mitä jatkotoimenpiteisiin kuului
- Millaista yhteistyötä lastentarhanopettajat tekevät lastensuojelun kanssa
- Miten puheeksiottamista ja yhteistyötä voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksessa sekä kyseisessä päiväkodissa

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta painopisteen ollessa erityisesti pedagogiikassa (L 8.5.2015/580). Se on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia erilaisia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista, joka tapahtuu yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Se myös mahdollistaa vanhempien osallistumisen työelämään tai opiskeluun ja tukee heitä kasvatustyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14).

Kunta on lain mukaan velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti kuin sille on tarvetta. Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoitossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Päivähoidon suunnittelussa ja järjestelyissä on huomioitava lapsen etu. (L8.5.2015/580.) Myös hoitopäivänpituus on laissa määrätty. Kokopäivähoitossa oleva lapsi saa olla hoidossa pääsääntöisesti kymmenen tuntia yhtäjaksoisesti ja osapäivähoitossa oleva lapsi viisi tuntia. (16.3.1973/239.)

3.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja arvoperusta

Varhaiskasvatuksen tavoitteita varhaiskasvatuslain mukaan ovat edistää lapsen iän mukaista kasvua, kehitystä sekä hyvinvointia ja tukea häntä oppimisessa yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusympäristön tulee olla edistävä, terveellinen ja turvallinen. Vuorovaikutussuhteet lapsen ja päiväkodin henkilökunnan välillä tulee olla mahdollisimman pysyvät. Varhaiskasvatuksen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa lapselle valmiuksia ymmärtää yleistä kulttuuriperinnettä ja jokaisen ihmisen kulttuurista ja vakaumuksellista taustaa. Tärkeä tehtävä varhaiskasvatuksella on varmistaa lapsen osallisuus ja hänen oikeutensa vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. (L 8.5.2015/580.)

Varhaiskasvatuksen arvoperustan periaatteita ovat lapsen etu sekä oikeus hyvinvointiin sekä huolenpitoon, tasa-arvoisuus ja lapsen mielipiteen huomioiminen,

jotka perustuvat YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, varhaiskasvatukseen sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Lapsella tulee olla oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Hänen ihmisoikeuksiaan sekä ihmisarvoaan tulee kunnioittaa. Varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä kiusaamista rasismia eikä väkivaltaa. Lapsella tulee saada ilmaista itseään sekä mielipiteitään. Hänellä on oikeus leikkiä ja rakentaa omaa identiteettiään. Varhaiskasvatuksessa tulee kunnioittaa perheiden monimuotoisuutta sekä tukea lapsen perheidentiteettiä sekä suhteita. Lisäksi varhaiskasvatuksessa tulee ohjata lapsia terveellisiin ja kestäviin elämäntapoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18–19.)

3.2 Yhteistyö huoltajien kanssa varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä huoltajien kanssa on suuri merkitys varhaiskasvatuksessa. Sen tavoitteena on, että sekä huoltajat että varhaiskasvatuksen henkilöstö sitoutuvat yhdessä lapsen turvallisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen edistämiseen. Tämän yhteistyön onnistumista tukevat keskinäinen luottamus sekä kunnioitus ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. Sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa on hyvä keskustella lapsen kasvatukseen liittyvistä tavoitteista, arvoista sekä vastuista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön toiminnan tulee olla aloitteellista sekä aktiivista. On myös tärkeää ottaa huomioon perheiden moninaisuus, lasten omat yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen liittyvät kysymykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32–33.)

Yhteistyöhön kuuluu päivittäinen keskustelu vanhempien kanssa lapsen jokapäiväisistä tapahtumista sekä kokemuksista. On tärkeää jakaa kannustavia ja lapsen kehitystä ja oppimista positiivisesti kuvaavia asioita. Haastavien asioiden, kuten esimerkiksi huolen herääminen koskien lapsen hyvinvointia, puheeksiottaminen on helpompaa, jos henkilöstön ja huoltajien välille on rakentunut luottamuksellinen suhde. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33.) Avointa ja luottamuksellista ilmapiiriä on usein hankala ylläpitää, jos työntekijöiden ja vanhempien käsitykset yhteistyöstä, kasvatuskäsityksistä, kasvatusmenetelmistä, lapsen hoidon ja kasvatuksen tarpeista eroavat merkittävästi toisistaan. (Kaskela & Kek-

konen 2006, 46–47.) Yhteistyö perheiden kanssa on tärkeää, sillä perheessä muodostuu lapsen identiteetti ja emotionaalinen vakaus. Vaikka harvat perheet ovat täydellisiä, lapset voivat usein paremmin saadessaan olla omassa perheessään. Tämän vuoksi on tärkeää löytää sopivia tukitoimia perheille, joilla on erilaisia haasteita. (Tassoni, 2007, 409.) Tärkeässä roolissa on siksi varhaiskasvatuksen henkilöstö, sillä he ovat joka päivä tekemisissä lapsen perheen kanssa.

Kasvatuskeskustelut ovat keskeinen osa huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Niissä laaditaan lapsikohtainen suunnitelma varhaiskasvatuksesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.) Varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoituksena on auttaa toiminnan suunnittelussa, vuorovaikutusta lapsen sekä yhteistyötä vanhempien kanssa. Näillä on suuri merkitys, sillä ne ovat pedagogisen työn keskeisiä elementtejä. Huttunen (2010) toteaa tutkimuksessaan, että lastentarhanopettajien mielestä varhaiskasvatussuunnitelmat antavat tietoa lapsesta sekä hänen tarpeistaan ja vanhempien ajatuksista. Kasvatuskeskusteluissa esille otettiin tavoitteita sekä niiden toteutumista arvioitiin yhdessä. (Kronqvist 2016, 29.)

3.3 Moniammatillisuus päiväkodissa

Päiväkodissa työskennellään nykyään monin eri koulutustaustoin, näitä ovat lastentarhanopettajat, sosionomit, lähihoitajat eli lastenhoitajat sekä esimerkiksi henkilökohtaiset avustajat. Lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksena on yliopistossa suoritettu vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomin koulutus, johon sisältyy vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntaavia opintoja. (Laki (272/2005, 7§) ja asetus (608/2005, 1§)

Moniammatillisuus päiväkodissa voidaan jakaa sisäiseen sekä ulkoiseen moniammatillisuuteen. Sisäinen moniammatillisuus tarkoittaa päiväkodissa työskentelevien eri ammattiryhmien välistä jaettua yhteistä ammatillista toimintaa. Ulkoinen moniammatillisuus taas tarkoittaa päiväkodin ja sen henkilökunnan yhteistyötä muiden tahojen kanssa, jotka myös työskentelevät samojen lasten sekä perheiden kanssa. Moniammatillista yhteistyötä tapahtuu varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja lastensuojelun välillä. (Määttä & Rantala 2010, 160.)

Verkostotyössä voi olla mukana päiväkodin henkilökuntaa yhdessä muiden ammatillisten tahojen sekä asiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa. Verkostotyön tavoitteena on koota perheiden tarpeisiin soveltuvia tukiverkostoja. Verkstopalaverit ovat osa palvelukokonaisuutta, joissa pohditaan tuen suuntaa ja määrää. Perheissä, joissa tuen tarpeet ovat moninaiset, räätälöidään heidän tarpeitaan vastaava hoitopolku. (Lyyra & Salmela 2004, 24.) Karilan ja Rantavuoren tekemässä tutkimuksessa esikouluopettajien ja opettajien välisessä yhteistyössä avain tulokseksi nousi, että eri tahojen tavoitteena rajoja ylittävälle yhteistyölle on sensitiivinen yhteistyö ja vuorovaikutus (Karila & Rantavuori 2014, 368).

4 HUOLEN HERÄÄMINEN JA VARHAINEN TUKEMINEN

Varhainen tukeminen on tärkeä osa sitä, kuinka tulee toimia, kun huoli lapsesta herää. Siitä käytetään myös termiä varhainen puuttuminen. Varhainen puuttuminen käsitteenä alkoi esiintyä päivittäisessä käytössä vasta 2000-luvun alussa (Satakka, 2011, 61). Sen tavoitteena on tukea lasta ja tämän läheisiä mahdollisimman varhain huolen herätessä. Nykyään puhutaan myös myönteisestä tunnistamisesta, jossa pyritään pääsemään eroon lasten luokittelusta ja painotetaan heidän omia voimavarojaan.

4.1 Myönteinen tunnistaminen

Suomessa lapsi- ja nuorisopolitiikka sekä koko palvelujärjestelmämme ovat aikaisemmin olleet hyvin yksilö- ja ongelmakeskeisiä, 2010-luvulla on pikkuhiljaa siirrytty kohti varhaisen tuen ja tunnistamisen puhetapoja. Ongelmiin puuttumisen ja nimenomaan yksilön ongelmiin keskittymisen sijaan on ryhdytty painoittamaan lasten ja nuorten omaa asiantuntijuutta ja yhteisöllisiä voimavaroja. Myös ammatillisen auttamisen luonnetta vahvistetaan. (Häkli, Kallio & Korkiakoski 2015, 12.)

Lähtökohtana myönteisen tunnistamisen ajattelussa on olemassa olevien yhteisölisten sekä institutionaalisten jäsenyyksien mahdollisuudet tarjota kaikille lapsille ja nuorille mahdollisuuden tulla tunnistetuksi heidän yksilöllisiä erilaisuuksiaan sekä yhteisöllisiä siteitään kunnioittavasti. Myönteinen tunnistaminen tapahtuu ihan kaikissa, lapsia ja nuoria ei jaotella niin sanotusti pärjääviin ja tuettaviin. Kun tätä tunnistamisen ajatusta laajennetaan vuorovaikutuksen suuntaan, voidaan puhua tunnustamisesta. Tunnustaminen ei ole vuorovaikutusta vain aikuisen ja lapsen välillä vaan laajempaa vuorovaikutteisuutta ja siihen liittyy lapsen kokemus oikein tunnistetuksi tulemisesta. (Häkli ym. 2015, 15–16.)

4.2 Huolen herääminen ja huolivyöhykkeet

Arkikielessä huoli kuvaa usein tunnetta, mutta kun sitä käytetään varhaisessa puuttumisessa, on se vaistonvaraista ennakointia tulevasta (Hintikka 2010, 69).

Tämä huoli on signaali, jota tarvitaan, että voidaan ryhtyä toimenpiteisiin. Päivähoidossa tällainen signaali tarkoittaa usein lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen tai olemukseen liittyvää asiaa. Lapsen antama signaali voi olla välillinen viesti lähiympäristön muutoksista tai kriisistä. Tätä signaalia tulee tarkkailla, sillä se voi heikentyä, kadota tai vahvistua. Siihen tulee myös tarvittaessa puuttua. Puuttumisen jäsennetään huolen vyöhykkeistön avulla. (Huhtanen 2004, 46.) Taulukossa 1 esitellään huolen vyöhykkeet.

Taulukko 1. Huolen vyöhykkeistö.

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Ei lainkaan huolta.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot loppussa.
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä.	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava avuksi heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti.

*kontrolli = tilanteen hallinnan lisääminen esimerkiksi rajoittamalla jotain epätoivottua asiaa.

(Eriksson & Arnkil 2012, 25.)

Ensimmäisellä vyöhykkeellä on kyseessä tilanne, jossa työntekijä kokee, että lapsella on kaikki hyvin. Tähän kuuluu esimerkiksi lapsen normaali kasvaminen, kehittyminen ja oppiminen. Seuraava vyöhyke kertoo tilanteessa, jossa on syntynyt pieni huoli. Huolta saattaa kuitenkin esiintyä toistuvastikin, mutta työntekijä luottaa omiin mahdollisuuksiinsa auttaa. Mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen ovat myös hyvät ja puheeksiottaminen on helppoa, sillä työntekijä voi tarjota omaa tukeaan. Seuraavana on harmaa vyöhyke, jossa huoli on selkeästi kasvanut. Työntekijän luottamus omiin mahdollisuuksiinsa heikkenee ja tilanteessa olisi tarvetta lisävoimavaroille. Usein huolta on ollut jo pitkään. Työntekijän täytyy myös

miettiä, sitooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain pykälän 40 ilmoitusvelvollisuus. Suureen huolen vyöhykkeellä työntekijä kokee lapsen olevan vaarassa. Huoli on erittäin tuntuvaa ja omat keinot auttaa loppuvat. Tällöin työntekijällä ei ole enää mahdollisuutta epäröidä, vaan tilanteeseen on puututtava heti. Eräällä tapaa kriisi vyöhykkeellä on helpompi toimia kuin harmaalla vyöhykkeellä, sillä se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tilanne pakottaa ottamaan yhteyttä esimerkiksi poliisin, sosiaaliinhuoltoon tai psykiatriin. (Eriksson & Arnkil 2012, 26.)

4.3 Lapsen kaltoinkohtelu

Lapsen kaltoinkohtelu uhkaa lapsen sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä. Maailman terveysjärjestö WHO mukaan lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan kaikkia sellaisia fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muotoja, seksuaalista hyväksikäyttöä, laiminlyöntiä, kaupallista riistoa tai muuta riistoa joista seuraa vaaraa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta.

Kaltoinkohtelun varhaista tunnistamisen tärkeyttä ei voida korostaa liikaa. Lapsen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyn tavoitteena on vahvistaa vanhempien ja eri yhteisöjen kapasiteettia ja mahdollisuuksia vastata lasten hyvinvoinnista. On ensisijaisen tärkeää, että organisaatioissa kuten päivähoidossa työntekijät saavat koulutusta liittyen lapsen kaltoinkohteluun. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa, ehkäisyssä ja asian käsittelyssä vaikuttavina tekijöinä ovat eri organisaatioiden yhteistyötaidot sekä kyky tasavertaiseen vuoropuheluun vanhempien ja lasten kanssa. (Söderholm & Kiviti-Kallio 2012, 14–19.)

4.4 Huolen puheeksiottaminen

Eriksson ja Arnkil (2012) ovat kehittäneet menetelmän huolen puheeksiottamiseen. Menetelmä sopii tilanteisiin, joissa lapsen kohdistuva huoli halutaan ottaa puheeksi vanhempien kanssa. Huolen puheeksiottaminen tulee toteuttaa kunnioittavana keskusteluna, jossa päämääränä on saada aikaan liittouma lasta koskevan huolen poistamiseksi. Huolen puheeksiottamisessa on tärkeää tarjota tukea, sillä

ensireaktiot saattavat usein olla torjuvia. Työntekijän ja huoltajan suhde tulee perustua avoimuuteen, jolloin on mahdollisuus saada huolen aiheeseen muutosta ja helpotusta.

Puheeksiottamisessa voi käyttää apuna lomaketta, jossa asiaa lähestytään ennakkoimalla. Lomake sisältää kolme kysymyssarjaa, joilla voidaan valmistautua puheeksiottamisen tilanteeseen ja arvioida sitä jälkikäteen. (Eriksson & Arnkil 2012, 12.) Tämän lomakkeen käyttäminen ei ole välttämätöntä huolen herätessä, mutta se selkiyttää sitä, kuinka tilanteessa kannattaa toimia ja mitä asioita tulee ottaa huomioon.

Lomakkeen ensimmäinen kysymyssarja on tarkoitettu pohdittavaksi silloin, kun työntekijällä on työskentelysuhde lapsen kanssa, jossa hän kokee puheeksiottamisen tarpeelliseksi ja hän haluaa ymmärtää tilannetta paremmin tai saada siitä lisää tietoa. Kysymykset ovat:

- Mistä lapsen tilanteessa ollaan huolissaan?
- Mitä tapahtuu, jos huolta ei oteta puheeksi?
- Kuinka suuri huoli on?

(Eriksson & Arnkil 2012, 12.)

Näiden kysymysten avulla työntekijä voi pohtia sitä, onko kyseessä tilanne, jossa huoli tulee ottaa puheeksi. Huolen suuruuden pohtimisessa voi käyttää apuna huolen vyöhykkeistöä. Työntekijän tulee pohtia, riittävätkö hänen omat voimavaransa vai tarvitaanko tilanteeseen lisätukea tai -kontrollia. (Eriksson & Arnkil 2012, 13-14.)

Toisen kysymyssarjan kysymykset ovat ajankohtaisia silloin, kun ollaan valmistautumassa lapsen huoltajien tapaamiseen. Kysymykset auttavat löytämään itselle sopivan ja luontevan tavan ottaa huoli puheeksi.

- Missä asioissa lapsen huoltaja kokee saavansa tukea?
- Onko asioita, joissa hän voisi kokea työntekijän uhkaavaksi?
- Mitkä ovat lapsen voimavarat ja miten niistä voisi kertoa hänen huoltajalleen?

- Mitä työntekijä ja lapsen huoltaja voivat tehdä yhdessä parantaakseen lapsen tilannetta?
- Miten ottaa huoli ja yhteistyöhalukkuus esille?
- Miten huolen puheeksiottamistilanne tulee sujumaan ja mihin se johtaa lähitulevaisuudessa?
- Milloin ja missä huoli kannattaa ottaa puheeksi?

(Eriksson & Arnkil 2012, 12.)

Viimeisin kysymyssarja on tarkoitettu pohdittavaksi tapaamisen jälkeen.

- Miten toteutit puheeksiottamisen?
- Mitkä olivat työntekijän tunnelmat ennen puheeksiottoa, sekä sen aikana ja jälkeenpäin?
- Sujuiko puheeksiotto ennakoidusti vai tapahtuiko jotain yllättävää?
- Miltä toiminta lapsen tilanteen helpottamiseksi näyttää?
- Mitä työntekijä aikoo tehdä huolen vähentämiseksi?

(Eriksson & Arnkil 2012, 13.)

Huolen puheeksiottamisessa olisi tärkeää, että myös vanhemmat voivat valmistautua keskusteluun ja puheeksi oton aika ja paikka olisivat etukäteen sovittuja. On tärkeää, että keskustelu käydään rauhallisessa tilassa. Huolen puheeksiottoa helpottaa lapsen tai vanhemman käytöksestä tai perheen tilanteesta tehtyjen havaintojen kirjaaminen. Kun työntekijä kertoo konkreettisista havainnoistaan, helpottaa se huoltajan käsitystä siitä, mistä ollaan huolissaan. Työntekijän ei tule puhua lapsen tai vanhemman ominaisuuksista, vaan siitä miten tämä toimii eri tilanteissa. Huolen konkretisointi auttaa lisäksi työntekijää miettimään tukitekojaan, sillä konkreettisiin havaintoihin on helpompi löytää tukitoimia. Huolen puheeksi otossa kannattaa käyttää arkikieltä, jotta tulee ymmärretyksi ja olla kunnioittava huoltajaa kohtaan. Huolta aiheuttava asia tulee sanoa ääneen eikä sitä kannata turhaan kierrellä ja kaarrella. (Eriksson & Arnkil 2012, 16–24.)

4.5 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on ennalta ehkäisevää toimintaa, mutta sillä tarkoitetaan myös tapahtumasarjaa, joka käynnistyy, kun havaitaan huolta herättäviä tekijöitä lapsen elämänkulussa ja kehityksessä. Vaikka varhaisessa puuttumisessa herättäjänä on poikkeava ongelma, ei sitä tulisi kuitenkaan mieltää ongelma- tai oirelähdeksi toimintaprosessiksi. Varhainen puuttuminen ei ole pelkästään lapsilähtöisiin ongelmiin puuttumista, vaan se kattaa myös lapsen lisäksi perheen ja kasvatusympäristön. Varhaiseen puuttumiseen kuuluu usein useita yhteistyössä toimivia asiantuntijoita ja moniammatillisuus onkin keskeinen piirre toiminnassa. (Huhtanen 2000, 29–30.)

Varhaisessa puuttumisessa on erilaisia toiminnan tasoja. Niiden tavoitteena on ennalta ehkäistä ongelmien synty mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Preventiivinen eli estävä toiminta toteutuu interventioden avulla. Preventiossa on kolme eri tasoa, jotka erotellaan ajankohdan ja päämäärän mukaan. Ensimmäinen näistä tasoista on primaaripreventio. Se kohdistuu normaaliväestöön ja sen tarkoituksena on ennalta ehkäisevillä keinoilla vähentää ongelmien syntymistä ja ilmenemistä. Tällaista toimintaa on esimerkiksi lainsäädäntö, subjektiivinen päivähoito-oikeus ja esiopetuksen suuntaaminen kaikille kuusivuotiaille sekä oppivelvollisuus. Toinen tasoista on sekundaarinen preventio eli varhainen interventio. Se pyrkii vähentämään jo syntyneiden ongelmien vaikutusta. Esimerkkinä ovat erilaiset hankkeet ja kampanjat, esimerkiksi huumeiden käytön vastaisessa työskentelyssä. Kolmas ja viimeinen taso on tertiäärinen preventio. Sen tavoitteena on vähentää häiriöiden aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä. Tällaisia toimintaa on esimerkiksi erityisopetuksessa ja terapiassa tapahtuvat kuntouttavat toimenpiteet. (Huhtanen 2000, 31.)

4.6 Lastensuojelu

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Vastuu tästä on lapsen huoltajalla. Jos syystä tai toisesta lapsen turvallisuus ja hyvinvointi ovat vaarassa ja avohuol-

lon tukitoimet eivät riitä voidaan lapsen etu turvata kiireellisellä sijoituksella ja huostaanotolla. (Kangas 2004, 105–106.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun vastuu kuuluu kunnallisen lastensuojelun viranomais toimijoille. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on toimintaa, jota toteutetaan lastensuojelulain mukaisena toimintana, joita ovat lastensuojelutarpeen arviointi, avohuollon tukitoimet, huostaanotto, kiireellinen sijoitus, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun tehtäviä ovat arviointiin liittyvät tehtävät, päivystystyö sekä lastensuojelulain mukaisiin päätöksiin liittyvät prosessit. (Jahnukainen ym. 2012, 36–37.)

Tärkein lastensuojelun toimintaa ohjaava tekijä on lastensuojelulaki, joka uudistettiin vuonna 2007 ja se astui voimaan 2008. Sen tarkoituksena on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Laissa säädetään huostaanoton, kiireellisen sijoituksen, avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon lisäksi lapsen osallisuudesta, palveluiden järjestämisestä ja rajoituksista sijaishuollossa sekä muutoksenhausta. (L13.4.2007/417.)

Lainsäädännön ohella keskeinen merkitys on lastensuojelutyötä ohjaavalla Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2014 julkaisemalla lastensuojelun laatusuosituksella. Kaikki laatusuosituksen tavoitteet läpäisevät viisi eettistä periaatetta, joita ovat ihmisarvo, lapsen etu, vuorovaikutus, henkilöstön tekemän työn laatu sekä vastuullisuus. Suosituksia on laadittu yhteensä 27 kappaletta ja ne jakautuvat sisällöllisesti neljään alueeseen, joissa kuvataan sitä mistä lastensuojelun laatu koostuu. (THL 2017.)

Sosiaalihuoltolaissa säädetään lapsen terveyden ja kehityksen turvaamisesta. Lapsella sekä hänen perheellään on oikeus viipymättä saada lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palvelujen on tuettava lapsen vanhempia sekä muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että lapsella ja perheellä on oikeus saada tarvitsemansa sosiaalipalvelut ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Hämeen-Anttila 2016, 217–218.)

4.6.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Ennaltaehkäisevää lastensuojelua on kaikki sellainen erityinen tuki, jota annetaan lapselle ja perheelle, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita. Ennaltaehkäisevällä työllä on tavoitteena koko lapsiväestön hyvinvointi ja sen lisääminen, hyvien edellytysten antaminen lapsuuteen sekä mahdollisuus turvalliseen kehitykseen, kasvuun ja hyvinvointiin. Lastensuojelun ehkäisevyyden kulmakivenä voidaan pitää YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen kolmea näkyvintä periaatetta osallisuus, suojelu ja osuus yhteiskunnallisiin voimavaroihin. (Törrönen & Vornanen 2004, 155–162.)

Hyvinvoinnin tukeminen ja ehkäisevä työ tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jo ennen kuin ongelmia ilmaantuu, Varhaislapsuudessa ja lapsuudessa ilmeneviin merkkeihin tulisi kiinnittää huomiota ja hyvinvointia olisi tuettava ennen kuin vaikeammat oireet näkyvät. Kun tänä päivänä tarkastellaan suomalaista palvelujärjestelmäämme yksilön kannalta, näyttäisi se toimivan vasta kun vakavat ongelmat ilmaantuvat ja vailla kokonaisnäkemyistä yksilön ja perheen tilanteesta. (Paananen & Gissler 2014, 213–214.) Ehkäisevässä lastensuojelussa vastuu on laajalla joukolla, jotka työskentelevät lasten sekä perheiden parissa.

Keskimäärin lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys ovat parantuneet, mutta siitä huolimatta osalla lapsista ja nuorista menee entistä huonommin. Esimerkiksi kii-reellisten sijoitusten määrä on ollut kasvussa viime vuosiin saakka (Lastensuojelu 2015, 1). Se osoittaa, että yhä useammassa lapsiperheessä pahoinvointi on synnyttänyt ongelmia, jotka ovat jo pitkälle edenneitä ja vaativat erityisiä tukitoimia.

Sosiaali- ja terveystalitiikan kansallisissa kehittämislinjoissa on suuntana siirtää painopistettä yhä enemmän ehkäiseviin palveluihin. Tällä tarkoitetaan tukea arjessa, yhteisöllistä toimintaa sekä kohdennettua tukea esimerkiksi päivähoidossa. (Halme & Perälä 2014, 216.)

Vuonna 2008 voimaan astuneessa lastensuojelulaissa yksi keskeinen asia on viranomaisten välisen yhteistyön lisääminen. Päävastuu lastensuojelun toteutumisesta on sosiaalitoimella, mutta muilla hallinnonaloilla on myös velvoite etenkin

ennaltaehkäisevässä työssä. Lastensuojelulaki sisältääkin velvoitteita eri tahoille lasten kasvuolosuhteiden kehittämiseksi ja vanhempien tukemiseksi. Tavoitteena on, että lapsi ja perhe saavat tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, normaali-palveluissa kuten päivähoidossa. (Taskinen 2010, 12.)

4.6.2 Avohuollon tukitoimet lastensuojelussa

Lastensuojelun kokonaisuus voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen näistä on peruspalvelut, joita ovat muun muassa päiväkotit, koulut, neuvolat sekä terveydenhuolto. Toinen kenttä on ehkäisevä lastensuojelu, joka tarkoittaa lasten tukemista peruspalveluissa eli esimerkiksi lapsen ennaltaehkäisevää tukemista päivähoidossa. Kolmas kenttä käsittää lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun, joita ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. (Taskinen 2007, 13.)

Avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan tukitoimenpiteitä, joilla turvataan lapsen kasvuolojen tai lapsen oman käytöksen vaarantaessa lapsen terveyttä tai kehitystä. Oikein käytettyinä tukitoimenpiteillä voidaan tukea monimuotoisesti lasta ja perhettä heidän ongelmissaan. Avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan taloudellisia tukitoimia ja subjektiivisia oikeuksia, kuten päivähoitoa sekä perhehoitoa tai laitoshuoltoa. (Räty 2004, 95–96.)

Lastensuojelulain seitsemäs luku ja 34 momentti määrittää velvollisuudesta ryhtyä avohuollon tukitoimiin, kun lastensuojelun tarve on havaittu. Avohuollon tukitoimilla edistetään ja tuetaan lapsen myönteistä kehitystä ja tukea sekä vahvistetaan vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä näiden henkilöiden kanssa. (L13.4.2007/417.)

4.6.3 Varhaiskasvatus lastensuojelun tukitoimena

Lastensuojelun tehtävänä on ennaltaehkäistä vaikeita tilanteita perheessä ja lapsen elämässä, ensisijainen keino auttaa ovat avohuollon tukitoimet. Avohuollon tukitoimena voidaan tarjota päivähoitoa. Kun päivähoito ei ole lapselle ja perheelle avohuollon tukitoimi, on kyse tällöin peruspalvelusta. Myös sijaishuollossa olevan

lapsen normaaliin arkeen voi kuulua päivähoidossa oleminen, mutta lapsen päivähoitoa voidaan myös käyttää tukitoimenä. Päivähoidon henkilökunta voi olla myös taho, joka ottaa puheeksi lapsen mahdollisen lastensuojelullisen tarpeen. (Heinämäki 2005, 82.)

Vaikean ja heistä itsestään riippumattomasta elämäntilanteesta vuoksi lastensuojelun piirissä olevat lapset tarvitsevat sosiaalista ja emotionaalista tukea sekä tuettua varhaiskasvatusta. Merkityksellisimpiä tuen muotoja ovat vuorovaikutussuhteet aikuisiin ja muihin lapsiin sekä arkipäivän toiminnot. Lastensuojelun tehtävän varhaiskasvatuksessa voidaan ajatella sisältyvän varhaiskasvatuksen arvopohjaan sekä verkostoyhteistyöhön. Päivähoitoa on perinteisesti pidetty ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja tämä tehtävä on kirjattu päivähoitoasetukseen (A239/73) päivähoitopaikan ensisijaisuutena silloin kun lapsi tarvitsee päivähoitoa kasvatuksellisista tai sosiaalisista syistä. (Viittala 2006, 66–68).

Kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömien sosiaalihuollon palveluiden ja päivähoidon tarpeen ja ne ovat kirjattu lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmaan, syntyy kunnalle velvoite niiden järjestämiseen. (L13.4.2007/417.)

4.7 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulaki (L13.4.2007/417) määrää, että kaikki palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt ja kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, mikäli ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, joka vaatii mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisia ovat myös kaikki muut henkilöt, esimerkiksi naapuri tai omainen.

Päiväkodin henkilöstö on siis lastensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he arvioivat lapsen olevan lastensuojelun tarpeessa. Henkilöstön ei tarvitse itse osata arvioida syntyykö huolen ilmoituksesta

lastensuojelun tarve, pääasia on, että huoli on saatettu lastensuojelun arvioitavaksi. (Heinämäki 2005, 82.)

Lastensuojelu ilmoitus tehdään kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimijalle, sosiaalivirastoon, lastensuojelutoimistoon tai muuhun vastaavaan kunnan toimipaikkaan. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä henkilökohtaisesti virastossa sekä joissakin paikoissa myös sähköpostilla. Ilmoitusvelvollisuus on myös mahdollista tehdä yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (Taskinen 2010, 50–52.)

4.8 Aikaisemmat tutkimukset

Huolen heräämistä ja varhaista puuttumista on tutkittu paljon yliopistotasolla. Esimerkiksi Ahopalon pro gradu –tutkielman Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua (2011) tarkoituksena oli selvittää päiväkotityöntekijöiden lapsen tilannetta koskevaa huolen kokemuksia sekä tapaa käsitellä herännyttä huolta. Tutkielman tulokset osoittivat, että huolen herääminen sai työntekijän jakamaan huolensa yleensä oman kollegan kanssa. Vanhempien kanssa asian puheeksiottaminen oli haastavaa, mutta kuitenkin tarpeellista. Melkein aina huolen heräämisestä seurasi myös toimenpiteitä.

Lisäksi Hintikan (2010) Pro gradu -tutkielma Varhainen puuttuminen valtasuhteena käsittelee varhaisen puuttumisen käytäntöjä vallan näkökulmasta. Tutkielma käsittelee subjektiivista huolta, jolla on merkittävä rooli työntekijän ja asiakkaan välisessä suhteessa. Hintikka toteaa, että ongelman sijasta, jos työntekijä käyttää huolen tunnetta, saattaa se madaltaa varhaisen puuttumisen kynnystä.

Huolen heräämistä ja ennen kaikkea lapsen hyväksikäyttöä ja laiminlyöntiä on myös tutkittu paljon kansainvälisellä tasolla. Kyseessä onkin merkittävä ongelma, jota esiintyy kaikkialla maailmassa. Arvioidaan, että maailmanlaajuisesti 4-16 prosenttia lapsista joutuu fyysisen pahoinpitelyn kohteeksi ja noin 10 prosenttia kokee laiminlyöntiä tai henkistä pahoinpitelyä (THL 2016 b). Esimerkiksi Levin, Crowellin, Walshin ja Dellasegan (2015) tutkimuksessa selvitettiin sitä, miten lastenhoitopaikan tarjoajat tulkitsevat rajan hyväksikäytön epäilystä ilmoittamiseen.

Tutkimuksen tuloksena todettiin, että koska ”kohtuullisesta epäilystä” ei löydetty yhtäläisyyttä, olisi yleisesti hyväksytty viitekehys tarpeen.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen toteutukseen liittyvät asiat, tutkimusmenetelmän valinta sekä tutkimuksen eteneminen. Lisäksi kappaleen lopussa käsitellään tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus eroaa määrällisestä tutkimuksesta siten, että määrällisessä tutkimuksessa käsitellään lukuja ja niiden suhteita, kun taas laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä. (Kananen 2010, 37). Laadullinen tutkimus on tyypiltään empiiristä tutkimusta, jossa on kyse havaintoaineiston empiirisestä analysoinnista sekä argumentoinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 22.)

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena ja siitä pyritään löytämään esimerkiksi rakenteita, prosesseja ja malleja (Kananen 2010, 61). Laadullisessa analyysissä ei käytetä tilastollisia todennäköisyyksiä, kuten tilastollisessa analyysissä tehdään. Tätä rajoittaa jo yksiköiden rajallinen määrä, ja litteroitujen aineistojen pituuden takia ei ole järkevää tehdä niin paljon haastatteluja, että tilastolliset erot olisivat merkittäviä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole tarpeellista käyttää suurta joukkoa tutkimusyksiköitä tai tilastollista argumentaatiotapaa, sillä se ei ole tarpeen tai edes mahdollista. (Alasuutari 2011, 38–39.)

Tutkimuksen menetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus juurikin näiden edellä mainittujen seikkojen takia. Tutkimuksella pyrittiin saamaan ymmärrystä kyseisestä aiheesta, eikä vain saada tilastollista tietoa. Tutkimus haluttiin toteuttaa haastatteluina, jolloin oli parempi valita laadullinen tutkimus. Tutkimuksella pyrittiin saamaan myös ymmärrystä kyseisestä aiheesta.

5.2 Kohderyhmä

Tutkimus toteutettiin kahdessa vaasalaisessa päiväkodissa, joista toinen sijaitsee Vähässäkyrössä ja toinen Vaasassa. Nämä päiväkodit valikoituivat sillä, että opinnäytetyön tekijät suorittivat suuntaavat harjoittelunsa kyseisissä päiväkodeis-

sa. Kooltaan molemmat päiväkodit olivat keskikokoisia päiväkoteja, joissa molemmissa oli kolme ryhmää. Henkilökuntaa päiväkodeissa oli molemmissa noin kymmenen. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat lastentarhanopettajat. Tutkimuksessa haastateltiin kuutta lastentarhanopettajaa. Haastateltaviksi haluttiin valita lastentarhanopettajia, koska kyseessä on tekijöitä kiinnostava ammattikunta, ja huolen herääminen on asia, jota lastentarhanopettajat kohtaavat työssään ja johon heidän tulee reagoida. Lisäksi näin saatiin haastateltavia monesta eri ryhmästä, vaikka päiväkoteja olikin vain kaksi. Kohderyhmässä oli kattavasti eripituisia työuria tehneitä, vaihdellen alle vuoden työkokemuksesta 32 vuoteen. Kaikki haastateltavat olivat naisia, sillä kyseisissä päiväkodeissa työskenteli vain naisia lastentarhanopettajina.

5.3 Aineiston keruu

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelulle keskeistä on se, että haastattelua ohjataan sisällöllisesti etukäteen laadittujen teemojen pohjalta, mutta haastattelun kulku ei välttämättä noudata mitään tietynlaista järjestystä. Teemahaastatteluissa keskeiset kysymykset esitetään kaikille haastateltaville, mutta haastattelun kulku voi muuttaa teemojen ja kysymysten käsittelyn järjestyksen ennalta-arvaamattomaksi. (Kuula 2006, 128–129.)

Tutkimuksen teemaksi valittiin lastensuojellisen huolen herääminen päiväkodissa ja siihen reagointi, lastentarhanopettajien saama huolen heräämistä koskeva koulutus sekä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun tekemä yhteistyö (ks. liite 1). Teemat pyrittiin valitsemaan niin, että ne kattaisivat mahdollisimman hyvin kyseisen ilmiön ja paljastamaan sen (Kananen, 2010, 55).

Teemahaastattelu voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna (Kananen 2010, 53). Tämä tutkimus toteutettiin kuutena yksilöhaastatteluna. Haastateltavat rekrytoitiin päiväkodeista, joissa tekijät suorittivat suuntaavat harjoittelunsa, sekä kasvotusten että puhelimitse. Kaikki haastatteluun pyydyistä suostuivat haastattelun tekemiseen. Heille kerrottiin etukäteen opinnäytetyön aiheesta sekä haastattelun teemoista. Haastattelut toteutettiin päiväkotien tiloissa ja ne kestivät 4–11 minuut-

tia. Teemahaastattelun kysymykset löytyvät liitteenä tämän opinnäytetyön lopusta. (ks. liite 2.)

Haastattelut tallennettiin nauhurilla, jolloin itse tutkija pystyi keskittymään itse haastatteluun, eikä tarvinnut miettiä ylös kirjaamista. Myöhemmin nämä tallenteet muutettiin tekstimuotoon litteroimalla eli auki kirjoittamalla. Litteroinnissa on tarkkuuden suhteen eri tasoja, joita ovat sanatarkka, yleiskielinen ja propositiota-son litterointi (Kananen 2010, 58). Teemahaastatteluaineiston litteroinnissa käytettiin mahdollisimman sanatarkkaa muotoa, kuitenkin jättämällä pois äännähdykset sekä tauot. Litteroidun aineiston sivumäärä oli 11, ja se kirjoitettiin Calibri-tekstityypillä fonttikoolla 12.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa teemahaastattelun avulla saadusta aineistosta pyritään ymmärtämään ilmiötä. Jos haastattelun teemat on laadittu kattavasti ja ilmiötä onnistutaan valottamaan eri kulmista, aineistoon kätkeytyy ratkaisu. Jokaiseen lauseeseen kätkeytyy viesti, joka tulee saada esiin. (Kananen 2010, 60–61.) Sisälönanalyysi tehtiin aineistolähtöisesti, joka koostuu kolmesta vaiheesta; aineiston pelkistäminen, ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108). Teemahaastattelun avulla saatu aineisto tiivistettiin pelkistettyihin ilmauksiin. Näin siitä saatiin selkeästi esille suuremmat kokonaisuudet, jotka löytyvät aineistosta. Nämä pelkistetyt ilmaukset jaettiin kategorioihin, joista luotiin perusteella luotiin teoreettiset käsitteet. Lopuksi aineistosta tehtiin tulkinta, joka pohjautui aineistosta löytyviin rakenteisiin. Malli analyysistä on nähtävissä liitteessä 2.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys kulkee mukana tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Jo suunnitteluvaiheessa tuli pohtia tutkimusta eettisestä näkökulmasta. Tutkimustoiminnan lähtökohtana on luotettavan informaation tuottaminen ja sen välittäminen. Informaation tulee olla hyvin perusteltua, se vaikuttaa olennaisesti siihen, kuinka tutkimukselle asetetut tavoitteet toteutuvat. (Pietarinen 2002, 59.) Kun tutkimus

kohdistuu ihmisiin, tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20).

Tutkimusluvut tutkimuksen haastatteluja varten saatiin niiden kahden päiväkodin esimiehiltä, joissa suuntaavat harjoittelut suoritettiin keväällä 2017. Heille toimitettiin tutkimussuunnitelma sekä tutkimuslupahakemus. Päiväkodin johtajille oli jo etukäteen kerrottu, että ne lähetetään ja he lupasivat toimia luvan myöntäjinä. Harjoittelupaikkojen lastentarhanopettajilta kysyttiin myös jo hyvissä ajoin suostumukset osallistua opinnäytetyöprosessiin. Heille myös kerrottiin, että tutkimukseen ei kirjoiteta haastateltavien nimiä eikä mainita missä Vaasan kaupungin päiväkodeissa haastattelut tehdään, näin ollen haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Haastattelut suoritettiin 11 viikkoa kestävä harjoittelun loppuvaiheessa, joten haastattelutilanteissa ei kumpikaan osapuoli ollut toisilleen täysin ventovieraita. Tämä vaikutti haastatteluun niin, että haastattelutilanteissa vuorovaikutus oli rennompaa ja keskustelunomaista. Kaksi vastaajista olivat harjoittelun ohjaajina, vaarana tässä asetelmassa on se, että myös haastattelutilanteessa asetelma kääntyy haastattelijaa–haastateltava muodosta oppilas–opettaja muotoon, jolloin haastattelun luonne kärsii. Vuorovaikutuksen haastattelutilanteessa täytyy olla keskustelunomaista ja riittävän vapautunutta, haastattelijalta vaaditaan tehtäväkeskeistä toimintaa, jotta tutkimuksen kannalta tärkeä informaation hankkiminen on etusijalla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 96).

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Tutkimus on luotettava, koska se on laadultaan hyvä. Haastattelurunko on tarkkaan mietitty, kaikki haastattelut toteutettiin, tallenteet ovat selkeitä, litteroinnit noudattavat samoja sääntöjä alussa ja lopussa eikä luokittelu ole sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184-185.)

Haastateltavilta kerrottiin tutkimuksesta ja kysyttiin jo useampaa viikkoa aikaisemmin suostuvatko he haastatteluun ja samalla kysyttiin, käykö heille, että haastattelut nauhoitetaan. Haastattelut litteroitiin mahdollisimman pian, jotta tutkimustulokset ovat mahdollisimman luotettavia ja tarkkoja. Jos käytössä olisi ollut vain

muistiinpanovälineet, dokumentointi olisi jäänyt vaillinaiseksi. Nauhoittaessa kaikki se tieto, mitä tutkimuksessa tuli esille, tallentui. On eettisesti tärkeää, että tutkimusprosessin päätyttyä kaikki haastattelumateriaalit, ääninauhat, litteroinnin sekä muut muistiinpanot tuhotaan. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkimuksen analyysit on tehnyt yhdessä.

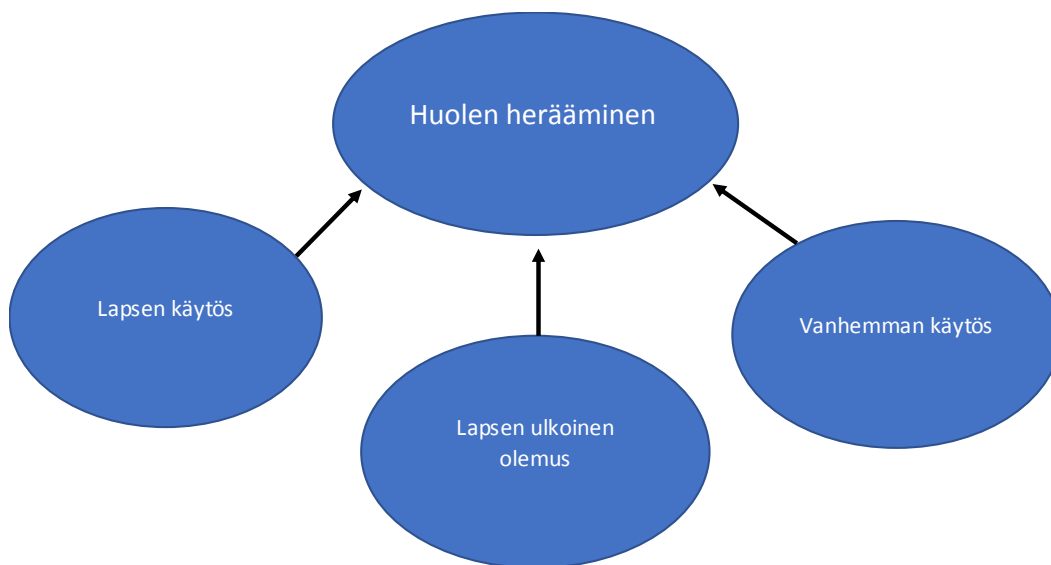
Tutkimuksen teoria pohjautuu monipuoliseen lähteiden käyttöön, sillä lähdekritiikki on olennainen osa tutkijan velvollisuuksia. Lähteiden käytön lähtökohtana oli lähteiden luotettavuus sekä ajantasaisuus. Tutkimuksen lähdemerkinnät sekä viittaukset on merkitty selkeästi näkyviin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset jaettiin teemoittain neljään eri osaan. Ensimmäisessä osassa käydään läpi tilanteita, joissa lastentarhanopettajien huoli on mahdollisesti herännyt. Toinen osa käsittelee huolen puheeksiottamista ja toimintaa näissä tilanteissa, joissa huoli on herännyt. Kolmannessa osassa tarkastellaan lastentarhanopettajien saamaa tietoa ja koulutusta huolen heräämiseen ja lastensuojeluun liittyen. Viimeinen osa käsittelee lastentarhanopettajien ja lastensuojelun välistä yhteistyötä sekä yhteistyön mahdollista kehittämistä. Haastateltavat olivat kaikki naisia ja heidän työkokemuksensa lastentarhanopettajina vaihteli alle vuoden työkokemuksesta 32 vuoden työkokemukseen.

6.1 Tilanteet, joissa huoli herää

Ensimmäisenä haastattelussa kysyttiin, millaisissa tilanteissa huoli lapsen hyvinvoinnista oli herännyt. Haastateltavista suurimmalla osalla (5/6) oli tullut vastaan tilanteita työuransa aikana, jolloin huoli oli herännyt. Yksi haastateltava ei ollut kokenut huolen heräämistä, mutta hänellä oli kuitenkin takanaan huomattavasti lyhyempi työura kuin esimerkiksi joillakin muilla haastateltavilla, mikä myös vaikuttaa huolta herättävien tilanteiden määrään. Haastateltavien kertomissa tilanteissa, joissa huoli heräsi, esiintyi paljon samankaltaisuuksia. Nämä tilanteet voitiin jakaa kolmeen eri pääsyyhyn, joita olivat lapsen käytös, lapsen ulkoinen olemus sekä vanhemman käytös. (ks. kuvio 1.)

Kuvio 1. Huolen heräämisen syyt.

Tilanteissa, joissa lapsen ulkoinen olemus herätti huolta, lasta ei esimerkiksi ollut puettu kunnolla tai säänmukaisesti taikka lapsen vaatteet tai hiukset olivat olleet todella likaiset. Muita ulkoisia merkkejä lapsessa, jotka herättivät huolta sekä epäilyksen lapsen pahoinpitelystä, olivat jäljet kuten mustelmat sekä käsien nostaminen pään suojaksi aina kun joku teki äkkinäisiä liikkeitä. Eräässä tilanteessa huoli korostui myös siksi, että mustelmia esiintyi saman perheen sisaruksilla.

”Ne on ollu ihan tämmösiä et niinkun et lapsi on niinku epäsiisteissä vaatteissa esimerkiksi tai tukka on ollu kauheen likanen.” (Haastateltava 5)

”Perheen lapsilla oli, oli mustelmia ja semmosia jotain muita epämääräisiä vammoja, silloin ruvettiin epäilemään.” (Haastateltava 1)

Esiin tuli myös lapsen erikoinen käyttäytyminen tai huomattava muutos aiempaan käytökseen. Lapsi oli esimerkiksi hyvin arka, vetäytynyt, hermostunut tai itkeskeli paljon. Eräs haastateltava mainitsi myös kummalliset puheet lapsella kuten esimerkiksi hyvin vahva kielen käyttö. Lisäksi mainittiin lapsen rajoittamisen sietokyvyn sekä itsehillinnän heikkeneminen.

”Se kynnys tavallaan kestää esimerkiks pientäkin rajoittamista oli niinku veitsen terällä, että sitte repes koko maailma heti ku vähä tiukemmin jouduttiin sanomaan”. (Haastateltava 2)

Jos nämä lasta koskevat tilanteet sijoitetaan huolivyyhykkeistölle, sijoittuvat edellä mainitut tilanteet suurimmaksi osaksi harmaalle vyyhykkeelle. Tällaisissa tilanteissa, missä huomataan lapsen käytöksessä jotain poikkeavaa, voi olla vaikeaa tietää kuinka tulisi toimia, sillä lapsi ei ole välittömässä vaarassa. Työntekijästä voi tuntua, että omat mahdollisuudet auttaa ovat heikentyneet ja hän toivoisi jonkinlaista lisävoimavaroja. Osa näistä tilanteista saattavat herättää vain pientä huolta riippuen tilanteesta. (ks. luku 4.2.) Esimerkiksi haastatteluistakin kävi ilmi, että vaikka lapsella silloin tällöin olisi likaiset vaatteet, ei se vielä herätä huolta, eikä sitä välttämättä pidetä merkinä lapsen kaltoinkohtelusta.

Lisäksi puolet haastateltavista kertoivat tilanteista, joissa huoli heräsi koskien vanhempien käytöstä. Haastatteluissa kerrottiin tilanteista, jossa oli huomattu, että vanhempi tulee hakemaan lasta päihtyneenä tai muuten sellaisessa tilassa, jossa lasta ei voi hänen huoltajalleen antaa. Toinen näistä haastateltavista kertoi epäilyksen heränneen siitä, että aina kyseisen vanhemman tuodessa tai hakiessa lastaan päiväkodin eteisessä haisi alkoholilta. Tästä sitten heräsi epäily vanhemman päihteiden käytöstä. Lisäksi haastateltava kertoi toisesta tilanteesta, jossa vanhemman käytös herätti huolta:

”Mielenterveysongelmista kärsivä äiti ei ilmeisesti ollut ottanut lääkkeitä ja tuli hakemaan lasta iltapäivällä ja äiti luuli, että oli aamu ja että hän oli tuomassa lasta.” (Haastateltava 1)

Jos huoltaja tulee hakemaan lastaan päihtyneenä tai sekavassa mielentilassa, on kyse erittäin vakavasta tilanteesta. Huolen heräämisen vyyhykkeistön perusteella kyse on suuresta huolesta, joka tarkoittaa sitä, että lapsi on välittömästi vaarassa ja työntekijän omat keinot auttaa ovat lopussa. Tällaisissa tilanteissa on toimittava heti. (ks. luku 4.2.)

Lisäksi haastatteluista ilmeni tilanne, jossa vanhempi osoitti piittaamattomuutta lapsen terveydestä. Yksi haastateltava kertoi lapsesta, jolla oli koko ajan vatsa kovalla, mutta lapsen huoltaja ei puuttunut asiaan millään tavalla. Tämä saattaa vaikuttaa pieneltä asialta, sillä kyse on vain ummetuksesta, mutta jos lapsi koko ajan itkeskelee sekä piiloutuu pöydän alle kivun takia, eikä asian eteen siltikään toimi-

ta, on kyse melko vakavasta lapsen terveyden laiminlyönnistä. Lisäksi herää kysymys siitä, huolehditaanko lapsen hyvinvoinnista muutenkaan riittävästi.

Haastatteluissa tuli myös esiin eräs nykypäivän ongelma, joka koettiin huolta herättävänä. Kyseessä on rajaton vanhemmuus, joka onkin herättänyt paljon keskustelua viime aikoina. Rajaton vanhemmuus on siitä melko hankala asia, että sen määrittely saattaa olla vaikeaa. Haastateltava mainitsi tilanteesta, jossa lapsi oli itse saanut päättää omista nukkumaanmenoajoistaan ja hän halusi mennä puolen yön jälkeen nukkumaan.

”Tämän päivän vanhemmissa on sitä et ne ei uskalla olla vanhempia... että tavallaan pelätään et se lapsi menee rikki, jos asettaa rajoja.” (Haastateltava 2)

Huolta herättäviksi asioiksi mainittiin myös hakuajien paikkansapitävyys sekä hoitopäivän pituus. Asetuksessa lasten päivähoitossa on määrätty, ettei kokopäivähoitossa olevan lapsen päivähoiton pituus saa ylittää kymmentä tuntia (ks. luku 3).

”On vanhemmille mainittu siitä, että meillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos hoitopäivän pituus on liian pitkä.” (Haastateltava 5)

”Jos hakuajat ei ei pidä ei pidä paikkaansa.” (Haastateltava 3)

Tutkimuksen perusteella voi huolta herättävät asiat jakaa kolmeen eri kategoriaan, joista kaksi liittyy lapseen, eli lapsen ulkoinen olemus tai muuttunut käytös. Lisäksi huolta herätti vanhemman käytös.

6.2 Huolen puheeksiottaminen

Kun haastattelussa kysyttiin seuraavaksi, miten huolta herättävissä tilanteissa toimittiin ja kenen kanssa asia otettiin ensimmäiseksi puheeksi. Haastatteluissa kävi ilmi, että puheeksiotto tapahtui joko työyhteisön ja esimiehen, vanhempien tai sosiaalihuollon kanssa.

Suurin osa haastateltavista, joilla oli ollut huolta herättäviä tilanteita, vastasivat keskustelewansa asiasta ensimmäiseksi työyhteisössään, omassa lähitiimissä. Työkavereilta haettiin vahvistusta heränneisiin huolen aiheisiin ja heidän kanssaan koettiin olevan tärkeää pohtia mahdollisista ja tarpeellisista toimenpiteistä. Myös ne haastateltavat (1/6), joilla ei ollut tullut huolta herättäviä tilanteita, kertoivat kuitenkin, että jos huoli heräisi jostain lapsesta, otettaisiin asia puheeksi ensin työkavereiden tai esimiehen kanssa.

”No ensin juteltiin tiimissä ja sitten tota juttelin kyllä muidenkin lastentarhanopettajien kanssa tässä.” (Haastateltava 6)

”Yleensä et ensin puhutaan työkavereitten kans, täs lähi-, omas tiimissä, että mitä ootte mieltä, et oonko mä niinku täs ihan hakoteillä ja sitten niinku sovitaan siitä, että kuinka jatkossa ja seurataanko asiaa.” (Haastateltava 2)

Myös esimiehen eli päiväkodin johtajan kanssa otettiin huoli usein puheeksi, varsinkin kun kyse oli vakavammista tapauksista, kuten epäily vanhemman päihteiden käytöstä. Tällöin oli esimerkiksi pyydetty, että päiväkodin johtaja on paikalla, kun lasta tullaan hakemaan ja että hän ottaa asian puheeksi vanhemman kanssa. Lisäksi, jos haastateltavalla oli herännyt huoli jostain asiasta, joka vaati lastensuojeluilmoituksen tekemistä, kertoi hän siitä päiväkodin johtajalle, jolloin hän teki ilmoituksen. Tämä osoittaa sen, että esimiestä pidetään suuressa arvossa ja hänen ammattitaitoonsa ja kokemukseensa luotetaan.

”tässä tapauksessa missä oli tää päihtynyt äiti niin niin ku meil oli sitte se epäily niin että äiti saattaa hakea iltapäivällä päihtyneenä --- ja oli sovittu sitte päiväkodinjohtajan kans et jos sellanen tilanne on, niin niin pyydetään sitä äitiä päiväkodinjohtajan juttusille.” (Haastateltava 1)

”Ja että esimies on myös niinku vahvasti tukemassa sitä.” (Haastateltava 2)

Tämän lisäksi suurimmassa osassa tapauksia otettiin asiat usein heti puheeksi vanhempien kanssa. Varsinkin, kun kyseessä oli tilanne, jossa toivottiin vanhem-

milta jotain toimenpiteitä tai huomiota huolen aiheeseen liittyen, kuten vaatetuksen puutteellisuus, mustelmat ja ummetus. Nämä ovat asioita, jotka eivät sellaiseenaan aiheuta lapselle välitöntä vaaraa, mutta tarvitsevat kuitenkin huomiota. Haastatteluista sai myös sellaisen kuvan, että haastateltavat ottivat huolta herättävät asiat helposti puheeksi vanhempien kanssa, eikä sitä pelätty tai arasteltu millään tavalla. Tämä osoittaa sen, että työntekijöiden ja huoltajien välillä vallitsee luottamus ja avoimuus, kun voidaan ottaa myös negatiiviset asiat puheeksi.

”Me yritetään ottaa vanhempien kanssa se aika nopeesti asia käsittelyyn, että niinku saadaan kysytty mistä tää vois johtua ja et onko vanhemmilla siihen niinku näkemystä ja tietysti myös sitä, että jos muutosta ei tapahdu niin sitte vanhemmillekki pitää sitä niinku sanoo, että tää on semmone asia, että tästä on lapsen hyvinvoinnista huoli.” (Haastateltava 2)

”Niin siinä tapauksessa, kun lapsella oli niitä tai perheen lapsilla oli mustelmia ja ruhjeita ja semmosia, niin kyseltiin ensin isältä, että mistähän on tullu.” (Haastateltava 1)

”Oon ollu mukana siinä, kun on vanhemmille mainittu siitä.” (Haastateltava 5)

Haastateltavat toivat kuitenkin myös esille huolensa koskien yhteistyötä vanhempien kanssa. Vaikka monet sanoivatkin ottavansa huolen nopeasti esille vanhempien kanssa, liittyi siihen kuitenkin epävarmuutta koskien vanhempien reaktioita. Varsinkin, jos kyseessä on tilanne, että vanhempien toiminnassa on jotain parannettavaa, saattavat vanhemmat ottaa päiväkodin työntekijän palautteen hyvinkin negatiivisesti. Eräs haastatelluista sanoikin isoimman ongelman olevan se, kuinka toimia vanhempien kanssa lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen.

Sosiaalihuoltoon otettiin yhteyttä, kun vanhempien kanssa keskustelu ei tuonut toivottua muutosta tai kun tilanteen vakavuus sitä vaati. Kun vanhempi on välinpitämätön, voi huoli kasvaa pienestä huolesta suureksi, vaikka kyse ei alun perin olisi ollut mistään vakavasta. Lisäksi yksi haastateltava kertoi, että siinä tilantees-

sa, kun lasta haettiin päihtyneenä, oli päiväkodin johtaja ottanut yhteyttä poliisiin, jolloin poliisi haki vanhemman ja lasta tuli hakemaan hänen isovanhempansa.

”Niin vanhempien kanssa puhuttiin ensin monta kertaa, tai tietysti ensin työyhteisössä mutta sitten vanhempien kanssa puhuttiin ja siitä ei ollut mitään apua niin sitten otettiin otettiin yhteyttä sitte sinne sosiaalipuolelle.”
(Haastateltava 1)

”Äiti ei suotunut tekemään mitään ja tota me ei pystytty auttaan enempää niin sitten mä sanoin sille äidille, että me ollaan niin huolissan tästä, että hällä ei mahdollisesti oo niinku voimavaroja niinku monen muun lapsen kanssa niinku siitä yhdestä sitten huolehtia niin hyvin mitä se olis ehkä tarvinnu. Niinniin sanoin sille, että meidän täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus siitä.” (Haastateltava 6)

Sosiaalihuoltoon eli lastensuojeluun tai poliisille soittaminen lukeutuu huolen vyöhykkeistössä suuren huolen alueelle (ks. luku 4.2), sillä näissä tilanteissa haastateltavien omat voimavarat eivät riittäneet, vaan he tarvitsivat lisäapua.

Osa haastateltavista (3/6) mainitsi myös lastensuojelun konsultaatiopalvelun, jonne voi soittaa ja kysyä neuvoa huolta herättävissä tilanteissa. Tätä pidettiinkin hyvänä vaihtoehtona, jos ei ollut varma, miten tilanteessa kannattaa toimia. Vaikka lastensuojeluilmoitus tarkoittaakin vain sitä, että sosiaalityöntekijä arvioi lastensuojelun tarpeen, ei sitä kuitenkaan tehdä kevyin perustein. Yksi haastateltava myös mainitsi tuntevansa kunnan sosiaalityöntekijän, jolloin oli helpompi ottaa yhteyttä ja kysyä neuvoa, jos ei tiennyt kuinka tulisi toimia.

”Ja sitten on ollu hyvä se että on olemassa se sosiaalityöntekijä johon voi tarvittaessa ottaa yhteyttä eikä se tarkoita vielä sitä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Sä voit niinku sille soittaa ja varmistaa vähän niinku, että teenkö mä nyt vai enkö mä tee ja että onko tuota niin oonko mä nyt jäljillä ja että tarviiko tälläsestä asiasta tehdä ollenkaan vai ei.” (Haastateltava 4)

”Mutta sitte tarvittaessa meillä on niinku yhteystiedot, että voi niinku nimettömänäkin kysyä neuvoa esimerkiksi lastensuojelusta, että kuinka, mitäs tämmösenä keis menee, ettei tarvii mitään nimiä sanoa, et voi kysyä neuvoa et mitä suosittelisitte tässä tilanteessa.” (Haastateltava 2)

Lisäksi haastateltavilta kysyttiin, olisivatko he toimineet toisin jossakin tilanteessa. Suurin osa haastateltavista vastasi, että ei olisi mitään mitä he olisivat tehneet toisin, vaan olivat aina toimineet sen mukaan, miten he omien tuntojensa ja tietojensa mukaan kokivat parhaaksi. Yksi haastateltava kuitenkin mainitsi tilanteesta, jossa olisi voinut ehkä tehdä jotain enemmän.

”Oli kyseessä kyseessä lapsi, jolla oli oli kotiloissa monenlaista monenlaista epämääräistä -- siitä mä oon jälkeempäin miettiny, että olis olis ollu hyvä toimia ja ottaa niinku yhteyttä.” (Haastateltava 3)

Tämä osoittaa sen, että välillä voi olla vaikeaa tietää, missä tilanteessa toimia, eikä aina osoita ottaa huolta puheeksi. Asia voi kuitenkin jäädä vaivaamaan mieltä pitkäksikin aikaa.

Haastattelussa kysyttiin myös lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Kolme haastateltavaa vastasi, että tietää kuinka lastensuojeluilmoitus tehdään ja se on selkeää. Kolme haastateltavaa, joille ei ollut selvää, kuinka tehdä lastensuojeluilmoitus, vastasi kuitenkin, että tarpeen tullessa kysyisi neuvoa esimieheltä tai sosiaalityöntekijältä. Haastatteluista myös ilmeni, että joissain tapauksissa esimies oli aina tehnyt lastensuojeluilmoituksen.

”Meil on on ollu niin et esimies on tehny, mutta jos tulee tilanne et pitää ite tehdä niin en sillai suoralta kädeltä tiedä miten se tehdään, mutta mä luotan siihen et selvittämällä asiat saa selville, et soittamalla sinne (lastensuojeluun) tai esimieheltä, esimiehen kans keskustelemalla.” (Haastateltava 3)

”Kysyisin neuvoa mun esimieheltä ja kollegoilta, että miten, mitä pitäisi toimia ja miten sitä ilmotusta tehdään.” (Haastateltava 4)

6.3 Koulutus koskien lastensuojelua

Haastateltavilta kysyttiin, kuinka paljon tietoa ja koulutusta he ovat saaneet tilanteisiin, joissa huoli lastensuojelullisesta tarpeesta herää. Osa haastateltavista kertoi, että eivät ole saaneet lainkaan minkäänlaista koulutusta aiheeseen liittyen sinä aikana, kun ovat työskennelleet lastentarhanopettajina. Näillä haastateltavilla oli kuitenkin takanaan paljon vähemmän työkokemusta takanaan kuin muilla haastatelluilla.

Lähes kaikki haastateltavat (5/6) olivat yhtä mieltä siitä, että koulutuksia huolen heräämiseen ja lastensuojeluun liittyen on ollut liian vähän. Osa haastateltavista oli ollut vain kerran lastensuojeluun ja huolen heräämiseen liittyvässä koulutuksessa. Yhtä koulutusta pidettiin liian vähäisenä määränä. Eräs haastateltava oli ollut videokoulutuksessa, johon hän oli tyytyväinen.

”Mutta kun se on ollut se yksi ainut tilaisuus ni sitten ku ei sitä oo tarvinnu tehdä ni kyllähän ne asiat unohtuu.” (Haastateltava 5)

”No siitä oli semmonen videokoulutus, minkä mä kuuntelin niin tänä vuonna, et se oli mun mielestä ihan ihan hyvä koulutus kyllä, et kyllä siinä tuli selväks, että – – kuinka pitäis toimia.” (Haastateltava 1)

Osa haastateltavista oli taas ollut useammassa koulutuksessa, työvuosia lastentarhanopettajina heillä oli yhdeksän ja toisella kolmekymmentäyksi. Toinen näistä haastatelluista oli kuitenkin sitä mieltä, että koulutuksia on ollut liian vähän, eikä opiskeluaikana ollut minkäänlaista koulutusta siihen, kuinka huolen herätessä tulisi toimia.

” Oon ollu jossain koulutuksessa joskus, mut oikeestaan suht vähän – – mä oon kakstuhattaluvun alussa opiskellu lastentarhanopettajaksi, niin meidän koulutuksessa ei puhuttu käytännössä mitään lastensuojelun puolesta – – et sitte täs työvuosien aikana on on ollu – – jokunen koulutus”. (Haastateltava 3)

Eräs haastateltava kuitenkin koki, että koulutuksia on ollut tarpeeksi, mutta näitä asioita olisi hyvä päivittää vuosittain.

” Mun mielestä sitä on tullut hyvin ja että esimies on myös niinku vahvasti tukemassa sitä, – – mun mielestä on ihan kiitettävästi, mutta päivittäminen vuosittain ei ois varmaan haitaksi.” (Haastateltava 2)

Haastateltavilta kysyttiin myös, että toivoisivatko he mahdollisesti enemmän tietoa ja koulutusta siihen, kuinka huolen herätessä tulisi toimia. Suurin osa haastateltavista toivoisi suoranaisesti enemmän koulutusta, tietoa sekä tukea aiheeseen liittyen. Useampi haastatelluista oli sitä mieltä, että tiedonsaantia ja koulutusta ei voi koskaan olla liikaa. Jotkut haastatelluista olivat sitä mieltä, etteivät koe lisää koulutuksia tarpeellisiksi, mutta että niitä voi kuitenkin moni muu tarvita ja haluta.

Haastateltavista eräs nosti erityisesti sen esille, että toivoisi lisää koulutusta ja tukea vanhempien kohtaamiseen tilanteissa, joissa lastensuojeluilmoituksen on joutunut tekemään. Vanhemmat saattavat suhtautua näissä tilanteissa jopa aggressiivisesti, eivätkä yhteistyö ja kommunikointi ole helppoa.

”Sitte on niitä jotka kokee että että niinku he on tavallaan tullu kohdelluksi väärin ja sitten voi olla justiin sitä vanhempien aggressiota meitä kohtaan Siihen niinku että kuinka kohdata vanhemmat sitte - - lasten kanssa kyllä pärjää aina mutta sitten justiin että jos on epävakaita vanhempia tai jotain mielenterveysongelmia tai jotain semmosia niin niinniin ei se yhteistyö ja kommunikointi niitten kans todellakaan oo helppoa, että et siihen kyllä ihan rehellisesti kaipaais kaipaais paljon koulutusta ja paljon tukea.” (Haastateltava 1)

Toinen erityinen esille noussut toive liittyen koulutuksen ja tiedonsaannin lisäämiseksi oli se, että se lisäisi varmuutta toimia tilanteissa, joissa huoli herää.

”Tulis sellanen varmuus itellekki että ookoo no täs tilanteessa mä voisin ottaa yhteyttä ja tai täs tilanteessa se pitää tehdä (lastensuojeluilmoitus).

Koska monesti sitä jää miettimään niinku et onkohan tää nyt sellanen paikka, että pitäis ottaa yhteyttä.” (Haastateltava 5)

6.4 Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Tutkimuksessa selvitettiin myös lastentarhanopettajien ja lastensuojelun tekemää yhteistyötä. Haastateltavilta kysyttiin, kuinka paljon he tekevät yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Puolet haastateltavista kertoivat, että eivät ole aikaisemmin tehneet eivätkä tälläkään hetkellä tee ollenkaan yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Kaikki nämä haastateltavat työskentelevät samassa päiväkodissa. Eräs haastateltava kuitenkin kertoi, että jos heille tulisi tilanne, että lapsi tulisi esimerkiksi heille hoitoon lastensuojelun tukitoimena, niin siinä tilanteessa yhteistyö lastensuojelun kanssa alkaisi.

”En ole tehnyt yhteistyötä.” (Haastateltava 4)

”Ei oo tällä hetkellä, ei oo. Mutta tota heti, jos tulee jotain ni sinne soitellaan ja sieltä soitellaan tännepäin, jos on joku tilanne menossa tai joku lapsi vaikka tulis hoitoon niinku lastensuojelun tukitoimena.” (Haastateltava 6)

Puolet haastateltavista kertoi yhteistyön määrän riippuvan paljon tilanteesta. On aikoja, jolloin yhteistyötä tehdään hyvinkin tiiviisti, kun taas joskus voi olla useampi vuosi välissä, ettei yhteistyölle ole niinkään tarvetta. Yhteistyön määrä riippuu siitä, onko jollain lapsiryhmässä olevalla lapsella tai perheellä lastensuojelullisia tarpeita. Joskus ryhmässä voi olla jopa useampi tällainen lapsi ja silloin yhteistyötä tehdään hyvinkin tiiviisti.

”No sehän vaihtelee ihan, että voihan olla vuosia, että ei meil oo mitään yhteistyötä koska ei oo lapsia niin et joil on semmosta tarvetta ja sitte sanotaan, että sattuu ryhmään pari kolmekin niin et yhden vuoden aikana et jokka tarvii niinku jotain sellasta tukea niin silloinhan sitä yhteistyötä tehdään niinku paljon enemmän, että et niinku mä sanoin riippuu ihan lapsista, perheistä, tilanteesta että hyvin vaihtelevasti.” (Haastateltava 1)

Haastatteluista käy ilmi, että lastentarhanopettajien ja lastensuojelun välinen yhteistyö tapahtuu lähinnä puhelimitse. Muutama haastateltava kertoi, että aikaisemmin he ovat tavanneet lastensuojelun työntekijöitä säännöllisesti, mutta nykyään tapaamisia ei enää ole. Heillä on yhteystiedot lastensuojeluun, johon voivat tarvittaessa soittaa ja kysyä neuvoa tilanteisiin. Ongelmakohdaksi koettiin kuitenkin lastensuojelun määrätty soittajat ja päiväkodin kiireinen arki.

”Tarvittaessa meillä on yhteystiedot niin voi nimettömänäkin kysyä neuvoa, että mitä suosittelisitte tässä tilanteessa tehtäväksi. Tänä vuonna on yks, josta olen aikonut soittaa, mutta sitku siel on määrätty soittajat ja meilläki on aika kiireellistä ollu ni ei ole ehtinyt.” (Haastateltava 2)

Haastattelun viimeisessä kysymyksessä kysyttiin, toivoisivatko lastentarhanopettajat enemmän yhteistyötä lastensuojelun kanssa ja millaista tämä yhteistyö voisi heidän mielestään olla. Yhdessä haastattelussa tuli esiin epävarmuus siitä, tulisiko yhteistyötä olla enemmän tai että millaista sen tulisi olla. Haastateltavalla ei ollut kokemusta yhteistyöstä, joten hän ei pystynyt sanomaan olisiko sille tarvetta tai millaista yhteistyötä se voisi olla.

Suurin osa haastatteluista toivoi enemmän yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Kysyttäessä millaista mahdollinen yhteistyö tulisi heidän mielestään olla, puolet haastateltavista vastasivat, että he haluaisivat tietää, keiden ihmisten kanssa tätä varsinaista yhteistyötä tehdään. Haastateltavien mukaan yhteistyön tulisi olla enemmän kuin vain nimet paperilla, tutuksi tulemista.

”Mun mielestä on aina helpompi ottaa johonkin ihmiseen yhteyttä esimerkiksi, et jos on joskus nähny sen niinku kasvokkain” (Haastateltava 1)

”Vois sitä olla jotain semmosta jonkin jonkin sortin linkit luoda, tavallaan esimerkiksi kauden alussa ja joskus kevätkaudella – – vaikka yhdet tapaamiset, jollakin tavalla et pysy niinku et ketä on töis ja näin.” (Haastateltava 2)

”Tunnettais toisiamme ja tiedettäis ja ja ehkä vähän myös niinku heijän siitä työtä tekevien näkemyksiä siihen, missä tilanteissa kannattaa ottaa sinne yhteyttä ja mitkä on semmosia varoitusmerkkejä. (Haastateltava 3)

Osassa haastatteluissa ilmeni toive yhteistyön tekemisestä lastensuojelun kanssa enemmänkin jälkikäteen, kun yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus sinne päin on päiväkodista tehty. Osa haastateltavista koki, että heidän kuului saada tietoa siitä mihin heidän yhteydenottonsa on johtanut. Toinen seikka oli palaute, jota toivottiin saavan lastensuojelulta. Näin saisi varmistuksen sille, että on mielestään toiminut tilanteessa varmasti oikein. Haastateltavat sanoivat kuitenkin ymmärtävänsä, että vaitiolovelvollisuus ei mahdollista tämän kaltaista yhteistyötä.

”Toki niilläkin on sitten se vaitiolovelvollisuus – – kuitenkin ku me ollaan täällä näin ilmaistu se huoli jostai asiasta ni musta ois ihan hyvä, että sieltäkin joskus tulis palautetta, että ok ootte toiminu oikein – – Ni ehkä se vahvistaisittelle sitä et ok mä teen oikein tuos tilanteessa.” (Haastateltava 5)

”Siinä tilanteessa, ku jos tota niinku se lastensuojeluilmoitus on tehty niin sit sen jälkeen tavallaan, että miten se jatkuu, et jonkunlaista tiedotusta.” (Haastateltava 6)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimus toteutettiin kahdessa vaasalaisessa päiväkodissa suuntaavan harjoittelun aikana teemahaastatteluina, haastellen molemmissa päiväkodeissa kolmea lastentarhanopettajaa. Tutkimus haluttiin rajata keskittymään lastentarhanopettajien näkökulmaan ja heidän kokemuksiinsa. Haastattelukysymyksiä haastateltaville oli yhteensä kymmenen.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisissa tilanteissa huoli lastensuojelullisesta tarpeesta on herännyt, kuinka lastentarhanopettajat ovat ottaneet huolen puheeksi ja toimineet, kun mahdollinen huoli on herännyt. Lisäksi selvitettiin, kenen kanssa huoli on otettu puheeksi ja kuinka paljon lastentarhanopettajat ovat saaneet huolen heräämiseen liittyvää koulutusta sekä kuinka paljon he tekevät konkreettista yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

Tutkimukseen osallistuneilla lastentarhaopettajilla oli vaihtelevan pituisia työkokemuksia lasten ja heidän vanhempien kanssa työskentelystä. Tämä seikka vaikutti tutkimuksen tuloksiin. Yhteensä haastateltavia oli kuusi. Ensimmäisenä kysymyksenä haastateltavilta kysyttiin, kuinka monta vuotta he ovat työskennelleet lastentarhanopettajana. Vähiten aikaa lastentarhanopettajana työskennelleenä ei ollut kokemuksia huolen heräämisestä. Alle viisi vuotta työskennelleinä huolen heräämisen kokemuksia oli vain yksi. Kun taas haastateltavilla, joilla työvuosia oli kertynyt yli 10, huoli lastensuojelullisesta tarpeesta oli herännyt useamman kerran.

Lastentarhanopettajat näkevät lapset sekä usein heidän vanhempansa päivittäin päiväkodissa ja näin ollen havaitsevat helposti lapsen tai vanhemman muuttuvan käytöksen. Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välinen yhteistyö ja vuorovaikutus ovat olennainen osa varhaiskasvatusta. Asiantuntemus ja tieto kasvavat tiiviin vuorovaikutuksen seurauksena ja tämä turvaa lapsen hyvinvoinnin. (Koivula 2004, 81.) Huolen herätessä lastentarhanopettajat ja päiväkodin muu henkilökunta voivat käyttää apunaan huolen vyöhykkeitä, josta he voivat arvioida oman huolensa astetta (ks. taulukko 1).

Tilanteet, jotka olivat saaneet haastateltavien lastentarhanopettajien huolen heräämään lapsesta, voidaan jaotella kolmeen pääteemaan. Ensimmäinen näistä on lapsen ulkoinen olemus. Usealla haastatelluista huoli oli herännyt, kun lapsen ulkoinen olemus oli ollut puutteellinen. Lasta ei esimerkiksi ollut puettu sään mukaisiin vaatteisiin kunnolla tai lapsen vaatteet ovat olleet päällä monta päivää tai likaiset. Lapsen hiukset ovat olleet myös likaiset, vanhemmat eivät olleet huolehtineet lapsen hygieniasta kunnolla. Yksi haastateltava kertoi myös, että eräällä lapsella oli havaittu mustelmia ja ruhjeita. Nämä ovat selkeästi erottuvia huolta herättäviä seikkoja lapsen hyvinvoinnissa. (ks. luku 3.4).

Toinen seikka, joka nousi esille myös useassa kertomassa, oli lapsen muuttunut käytös aikaisempaan tai lapsen yhtäkkinen erikoinen käytös. Tällä tarkoitetaan signaalia, jonka aikuinen aistii lapsesta. (ks. luku 4.2). Lapsi saattaa esimerkiksi olla hyvin itkuinen tai kynnys rajoittamiseen on hyvin alhainen ja lapsi raivostuu, kun jokin asia kielletään häneltä. Haastateltavat kertoivat, että lapsi on saattanut muuttua esimerkiksi hyvin araksi tai stressaantuneeksi. Eräässä tapauksessa lapsi oli nostanut heti kädet suojakseen, kun jokin oli liikahtanut hänen vierellään. Myös lapsen kielenkäyttö on saattanut muuttua äkisti, lapsi on esimerkiksi alkanut puhua hyvin rivoja ja kiroilla.

Kolmanneksi pääteemaksi nousi vanhempien käytös. Haastateltavat kertoivat vanhempien käytöksen herättäneet huolen lapsen hyvinvoinnista. Haastateltavat nostivat esille vanhempien mielenterveysongelmat sekä alkoholin käytön. Muutamalla haastateltavista oli kokemusta tilanteesta, jossa vanhempien epäiltiin nauttineen alkoholia. Eräässä tapauksessa päiväkodin henkilökunta oli haistanut, että lapsen äiti haisee viinalta, kun tuo ja hakee lastaan päiväkodista.

Useammassa vastauksessa huoli oli herännyt, kun lapsen tuonti ja haku ajat eivät ole pitäneet paikkansa, vaikka ajoista on sovittu, mutta vanhemmat eivät pidä niistä kiinni. Haastateltavat kertoivat, että he ovat joutuneet sanomaan vanhemmille siitä, että jos päivähoito päivän pituus ylittää kymmenen tuntia, heillä on velvollisuus tehdä siitä lastensuojeluilmoitus.

Eräs haastateltava nosti esille, että huolta herättää se, kun vanhemmat eivät uskalla asettaa lapselle rajoja kotona. Tämä näkyy myös selkeästi tietenkin päiväkodissa ja herättää huolta. Haastateltava kuvailee, kuinka nykyajan vanhemmat pelkävät, että heidän lapsensa menee rikki, jos tälle asetetaan rajoja. Hän kertoo, että he ovat joutuneet moneen kertaan keskustelemaan asiasta vanhempien kanssa ja sanomaan heille, että pieni lapsi ei voi esimerkiksi päättää nukkumaanmeno ajoista vaan se on vanhempien tehtävä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että lastentarhanopettajat puuttuivat huoleen, jo silloin kun huoli on pieni. Tästä kertoo sekin, että jokainen lastentarhanopettaja jolla huoli lapsesta oli herännyt, otti huolen puheeksi ensin työyhteisössä ja asiaa mietittiin ensin yhdessä. (ks. luku 4.4). Kaikki halusivat tukea ja vahvistusta sekä mielipidettä ajatuksistaan muilta ennen kuin ottivat huolen puheeksi lapsen vanhempien kanssa.

Muutamassa tapauksessa huoli otettiin puheeksi myös esimiehen kanssa. Huolen harmaalla vyöhykkeellä luottamus omiin kykyihin vähenee ja tällöin esimiestä pyydetään mukaan huolen puheeksiottamiseen. Eräässä tapauksessa esimiestä pyydettiin esimerkiksi lapsen hakutilanteeseen tapaamaan äitiä, jonka epäiltiin olevan päihtyneenä. Toinen oman tiimin ulkopuolinen apu on lastensuojelu, jolta useampi haastateltava oli kysynyt neuvoa huolen herätessä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että huolen herääminen on yksilöllinen asia ja kaikki kokevat asiat omalla tavallaan. Silti itse tilanteet joissa huoli oli herännyt, olivat aika samankaltaisia. Useammat haastateltavat saattoivat mainita saman huolta herättävän seikan, vaikka työskentelevät eri päiväkodissa. Eniten huolta herättäviä tilanteita olivat ne, kun lapsi oli likainen tai likaisissa vaatteissa taikka samat vaatteet päällä monta päivää.

Tutkimuksessa selvitettiin kuinka paljon lastentarhanopettajat ovat saaneet koulutusta huolen heräämiseen ja lastensuojeluun liittyen. Tuloksista kävi ilmi, että koulutusten määrä on hyvin vähäinen ja kaikki haastateltavat toivoivat lisää koulutusta tai päivitystä huolen heräämistä koskien. Haastateltavat nostivat esille muutamia heidän mielestään tarpeellisia koulutuksen aiheita. Lisäkoulutusta ja

ohjeistusta toivottiin tilanteisiin, jossa kohtaavat aggressiivisen tai uhkaavasti käyttäytyvän vanhemman kun esimerkiksi lastensuojeluilmoitus on jo tehty sekä koulutusta, joka lisäisi varmuutta toimia tilanteissa joissa huoli herää.

Toisaalta kävi myös ilmi, että lastentarhanopettajat luottavat oman osaamiseensa tilanteissa joissa huoli herää, sillä lähes jokainen sanoi, ettei osaa sanoa olisiko voinut toimia jotenkin toisin tilanteissa joissa huoli oli herännyt. Tämä kertoo myös siitä, että he eivät ole saaneet palautetta tilanteista esimieheltään. Koulutuksen ja tiedon saannin puutteesta kertoo myös osaltaan se, että puolet haastateltavista kertoivat, ettei tiedä kuinka lastensuojeluilmoitus tehdään.

Haastateltujen lastentarhanopettajien tekemä yhteistyö lastensuojelun kanssa oli suoraan verrannollinen siihen, olivatko he olleet tilanteissa, joissa huoli oli herännyt ja kuinka usein huoli oli herännyt. Puolet haastateltavista eivät olleet tehneet minkäänlaista yhteistyötä lastensuojelun kanssa, näillä lastentarhanopettajilla huoli lastensuojelullisesta tarpeesta oli herännyt korkeintaan yhden kerran työuransa aikana. Lastentarhanopettajat tekevät siis yhteistyötä lastensuojelun kanssa vain, kun joutuvat itse ottamaan sinne yhteyttä huolen herätessä, joko lastensuojeluilmoituksen tekemistä varten tai konsultoidakseen lastensuojelua huolen herätessä. Toinen mahdollinen yhteistyö tapahtuu silloin, kun päiväkodissa on lapsi, joka on siellä lastensuojelun tukitoimena tai on mahdollisesti sijoitettuna kodin ulkopuolelle.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee toimia yhteistyössä muun sosiaalihuollon kanssa, kun lapsi mahdollisesti tarvitsee erityisiä tukitoimia tai päivähoito toimii lastensuojelun avohuoltona. Tällöin tulisi käydä neuvotteluita, laatia yhteisiä suunnitelmia sekä dokumentoida lasta yhdessä. (Määttä & Rantala 2016, 123). Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan enää nykyään näe kasvokkain sosiaalityöntekijöitä tai muita yhteistyötahoja lastensuojelusta, vaikka yhteistyötä jonkin verran tehdäänkin.

Tutkimuksesta pystyttiin päättämään että, ongelmat päiväkodin ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä johtuvat yhteistyömallin uupumisesta, tiedonsaannin puutumisesta ja salassapitovelvollisuudesta sekä kiireestä. Päiväkodin sisällä työ näh-

dään moniammatillisena, mutta ulkoinen moniammatillisuus lastensuojelun kanssa ei ole toimivaa. (ks. luku 3.3).

Enemmän yhteistyötä lastentarhanopettajat toivoivat juurikin siinä, että tiedettäisiin kenen kanssa yhteistyötä tehdään. Moni haastateltavista haluaisi tavata kasvokkain ihmisiä, joiden kanssa tekevät yhteistyötä. Yhteistyö tapahtuu nykyään vain puhelimitse tai, kuten eräs haastatelluista ilmaisi, yhteistyö voi olla jopa vain nimi paperilla. Tutuksi tulemisen lisäksi yhteistyötä toivottiin lastensuojelun antamana palautteena siitä, onko toimittu oikein, kun on tehty lastensuojeluilmoitus lapsesta sekä tietona siitä mihin ilmoitus on mahdollisesti johtanut. Lastentarhanopettajia vaivaa epävarmuus siitä, mitä huolen heräämisen lastensuojeluilmoituksen kautta tekemisen jälkeen lapselle ja hänen perheelleen kuuluu. Haastateltavat kertoivat kuitenkin myös ymmärtävänsä, että vaitiolovelvollisuus kieltää tiedonannon.

Tutkimuksessa tuli esille paljon samankaltaisuuksia muihin samasta aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Muita huolen heräämiseen liittyviä ammattikorkeakouluissa tehtyjä opinnäytetöiden tuloksia tarkastellessa huomattiin, että myös niissä, kuten tässäkin tutkimuksessa nousi esille, että lastentarhanopettajat ottavat huolen puheeksi pääasiassa ensin omassa työyhteisössään ja vasta sen jälkeen keskustelivat vanhempien kanssa. Toinen yhdistävä tulos tutkimuksissa on huolta herättävät seikat, kuten lapsen ulkoinen olemus sekä äkillinen käytöksen muutos. Esimerkiksi Metropolia Ammattikorkeakoulussa tehdyssä opinnäytetyössä Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä (2015) tulokset olivat hyvin samankaltaisia.

Myös Ahopalon pro gradu –tutkielmassa Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua (2011) on havaittavissa samanlaisia tutkimustuloksia. Vaikka tutkimusta tehtiin hieman erilaisesta näkökulmasta, myös tässä tutkimuksessa yhdistävänä tekijänä oli lastentarhanopettajien halu jakaa huolensa lapsesta ensisijaisesti muiden työntekijöiden kanssa. Toinen yhtäläinen tutkimustulos oli päiväkodin työntekijöiden arvio siitä, että he tarvitsisivat enemmän tietoa lastensuojelusta.

Tutkimusta voitaisiin laajentaa useampaan Vaasalaiseen päiväkotiin tai muihin kuntiin, jotta tuloksista saataisiin vielä kattavammat. Tutkimus suoritettiin kahdessa saman kokoisessa päiväkodissa, joista toinen sijaitsi kaupungissa ja toinen maakunnassa. Molemmissa päiväkodeissa oli kolme lapsiryhmää. Silti tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa huomattiin, että tulokset päiväkotien välillä olivat hyvin erilaisia. Vaasassa sijaitsevassa päiväkodissa lastensuojelullisen huolen herääminen ja siihen puuttuminen sekä yhteistyö lastensuojelun kanssa olivat määrällisesti yleisempiä kuin maakunnassa.

8 POHDINTA

Tarkoituksenamme oli selvittää, lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä sekä sen puheeksiotosta. Lisäksi selvitimme, minkälaisista koulutusta lastentarhanopettajat ovat saaneet koskien huolen heräämistä ja milaista yhteistyötä he tekevät lastensuojelun kanssa. Saimme mielestämme kattavasti tietoa aiheeseen liittyen, mutta huomasimme että työkokemuksen määrä vaikutti tuloksiin, sillä vähemmän aikaa lastentarhanopettajina työskennelleillä oli myös vähemmän kokemusta huolen heräämisestä. Emme olleet varautuneet tilanteeseen, jossa haastateltavalla ei ollut herännyt huolta. Olisimme voineet suunnitella kysymykset niin, että haastateltava olisi voinut kertoa mikä saattaisi herättää hänessä huolen ja kuinka hän mahdollisesti toimisi tilanteessa.

Tiedonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Tämä oli mielestämme alusta alkaen sopivin menetelmä tähän tutkimukseen. Itsessään haastattelutilanne oli kuitenkin meille molemmille uusi, emmekä ehkä oikein olleet osanneet varautua kaikkeen. Haastatteluissa noudatimme hyvin paljon etukäteen suunniteltua haastattelurunkoa, vaikka tutkimuksen kannalta olisi ollut hyvä myös esittää enemmän jatkokysymyksiä. Teemat kuitenkin tulivat hyvin esille haastatteluissa, mutta emme välttämättä saaneet niin syvällistä tietoa kuin olisimme voineet saada.

Tuloksista yllätti se, että lastentarhanopettajien saama koulutuksen määrä koskien huolen heräämistä ja lastensuojelua oli melko vähäistä ja eikä koulutuksen aikana sitä ollut ollenkaan. Meidän mielestämme tämä on hieman huolestuttavaa, sillä lastentarhanopettajat ovat tekemisissä lapsen kanssa päivittäin ja ovat usein juuri niitä jotka näkevät huolta herättävän muutoksen lapsessa, joten heidän on tärkeää tietää, kuinka tilanteessa tulee toimia. Tuloksista kävi myös ilmi se, että useimmiten huolesta kerrotaan esimiehelle ja on esimiehen vastuulla tehdä lastensuojeluilmoitus. Toisaalta on hyvä, että esimieheen luotetaan, mutta toisaalta huolen herätessä tulisi toimia heti. Lisäksi pohdimme sitä, jääkö lastensuojeluilmoitus joissakin tilanteissa tekemättä, jos asiaa ei oteta puheeksi esimiehen kanssa.

Tutkimusta voitaisiin laajentaa niin, että lastentarhanopettajien lisäksi haastateltaisiin lastenhoitajia ja/tai päiväkodin johtajaa. Samanlainen tutkimus voitaisiin tehdä myös esiopetuksessa tai koulussa. Lisäksi aihetta voitaisiin tutkia myös lastensuojelun näkökulmasta. Yksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi päiväkodin työntekijöiden huolen puheeksi ottaminen ja kohtaaminen esimerkiksi aggressiivisen, päihtyneen tai mielenterveysongelmaisen vanhemman kanssa ja kuinka eri ammattialoilla huolen heräämiseen ja puheeksi ottamiseen koulutetaan. Päiväkodissa ei työskennellä ainoastaan lapsen kanssa, vaan suuressa roolissa ovat lapsen vanhemmat ja perhe. Sosiaalialalla vuorovaikutus- ja kohtaamistaidot ovat ehdottoman tärkeitä.

Mielestämme tutkimuksemme on kokonaisuudessaan onnistunut hyvin. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen ja mielenkiintoinen. Opimme paljon teorian tiedon ja lähteiden kautta. Opinnäytetyön tekeminen kehitti asiantuntijuuttamme huolen heräämisestä, sen tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta. Laadullisen tutkimuksen tekemisen prosessi kehitti ammatillista osaamistamme.

LÄHTEET

Ahopalo, J. 2011. Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere. Vastapaino.

Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Viitattu 24.2.2017. http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1

Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014, 216-226. Toim. Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. Tampere. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Heinämäki, L. 2005. Varhaista Tukea lapselle –Työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Helsinki. Erikoispaino Oy.

Hintikka, K. 2010. Varhainen puuttuminen valtasuhteena. Huoli, valta ja tiedon tuottaminen varhaisen puuttumisen käytännöissä. Pro gradu -tutkielma. Sosiaali-tutkimuksen laitos. Tampereen yliopisto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Helsinki. Gaudeamus.

Huhtanen, K. 2000. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. WS Bookwell Oy. Juva. PS-kustannus.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tammer-Paino Oy. Tampere. Oy FINN LECTURA Ab.

Häkli, J., Kallio, K.P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen – näkökulma hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Teoksessa Myönteinen tunnistaminen. Toim. Häkli, J., Kallio, K.P. & Korkiamäki, R. Viitattu 15.3.2017. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf

Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja, 216-246. Toim. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. Helsinki. Tietosanoma Oy.

Jahnukainen, M. Pösö, T. Kivirauma, J. & Heinonen, H. 2012. Erityisopetuksen ja lastensuojelun kehitys ja nykytila. Teoksessa Lasten erityishuolto ja –opetus Suomessa, 15-54. Toim. Jahnukainen, M. Tampere. Vastapaino.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen yliopistopaino Oy. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangas, U. 2005. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Lastensuojelu tänään, 105-118. Toim. Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Helsinki. Tammi.

Karila K. & Rantavuori, L. 2014. Discourses at the boundary spaces: developing a fluent transition from preschool to school. Early years. An international Research Journal. Vol 34, No. 4, 377-391. Viitattu 19.9.2017.
<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09575146.2014.967663?scroll=top&needAccess=true>

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski. Stakes.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodista. Teoksessa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa, 73-98. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki. Tammi.

Kronqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. 13-30. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Bookwell Oy. Juva. PS-kustannus.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. Vastapaino.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 21.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

L 8.5.2015/580. Varhaiskasvatuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lastensuojelu 2015. Viitattu 14.10.2017.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4

Levi, B., Crowell, K., Walsh, K. & Dellasega, C. 2015. How childcare providers interpret 'reasonable suspicion' of child abuse. Viitattu 8.10.2017.
<http://www.researchconnections.org/childcare/resources/30851>

Lyyra, V. & Salmela A-R. 2004 Kasvutarve-projekti. Teoksessa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa, 18-51. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki. Tammi.

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Juva: WS Bookwell Oy.

Määttä, P. & Rantala, R. 2016 Tavallisen erityinen lapsi. Helsinki. PS-kustannus.

Oja, S. 2012. Oppilaan tuki. Teoksessa Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen, 35-62. Toi. Oja, S. Jyväskylä. PS-kustannus.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottaa yli sukupolvien. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014, 208-214. Toim. Lammi-Taskula, J & Karvonen, S. Tampere. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.

Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Tutkijan eettiset valinnat, 58-69. Toim. Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. Helsinki. Gaudeamus.

Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelu tänään, 85-104. Toim. Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. Helsinki. Tammi.

Satka, M. 2011. Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta, 61-94. Toim. Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. Pekkarinen, E. Tampere. Vastapaino.

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu- ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Lapsen kaltoinkohtelu, 14-21. Toim. Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Helsinki. Duodecim.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro.

Tassoni, P. 2007, Child Care and Education. UK. Heinemann.

THL 2014. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin toiminta. Huolen puheeksi ottaminen. Viitattu 6.10.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen

THL 2016 a. Tilastot aiheittain. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. Varhaiskasvatus 2015. Viitattu 11.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>

THL 2016 b. Lastenneuvolakäsikirja. Ohjeet ja tukimateriaali. Menetelmät. Perhe ja kehitysympäristö. Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 4.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/perhe-ja-kehitysymparisto/lapsen-kaltoinkohtelu>

THL 2017. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Lastensuojelu tänään, 154-191. Toim. Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. Helsinki. Tammi

Vaasan kaupunki. 2005. Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005. Viitattu 30.3.2017.
https://www.vaasa.fi/sites/default/files/varhaiskasvatussuunnitelma2005_suomi_0.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 13.9.2017.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print. Tampere.

Väisänen, M. % Värekoski, M. 2015. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Opinnäytetyö. Sosiaaliala. Metropolia Ammattikorkeakoulu

LIITE 1

Teemahaastattelunrunko

1. Kuinka kauan olet työskennellyt lastentarhanopettajana/päiväkodissa?
2. Minkälaisissa tilanteissa huoli lastensuojelullisesta tarpeesta on mahdollisesti herännyt työskennellessäsi lastentarhanopettajana/päiväkodissa?
3. Miten toimit, kun huoli lapsesta heräsi, kenen kanssa otit huolen puheeksi, vanhempien ja/vai työyhteisössäsi?
4. Miten asian eteen toimittiin, kuinka tilanne ratkesi?
5. Oliko sinulle selvää, kuinka tilanteissa tulee toimia, tiedätkö kuinka lastensuojeluilmoitus tehdään?
6. Miten nyt toimisit toisin huolen herätessä?
7. Kuinka paljon olette saaneet koulutusta ja tietoa siitä, kuinka huolen herätessä tulisi toimia?
8. Toivoisitko, että työssänne saisitte enemmän koulutusta/tietoa/keskustelua/tukea lasten hyvinvoinnin tukemiseen sekä tilanteisiin, jossa huoli lapsen hyvinvoinnista herää?
9. Kuinka paljon teette yhteistyötä lastensuojelun kanssa?
10. Toivoisitko enemmän yhteistyötä lastensuojelun kanssa, millaista?

LIITE 2

Esimerkki sisällönanalyysistä

Alkuperäiset ilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Vaikka kuinka on annettu vanhemmille niinku ohjeita, että minkälaisia talvivaatteita pitää esimerkiks lapsella olla niin ei oo ollu niinku kunnollisia vaatteita, että ihan talvipakkasella lapsi on voinut tulla ilman sukkia.	Lapsella ei kunnollisia/säänmukaisia vaatteita.	Lapsen ulkoinen olemus	Lapsesta johtuva huolen herääminen	Huolen herääminen
huomataan selkeesti puutteita siinä ulkoisessa olemuksessa, et on likainen kautta monta päivää samat vaatteet päällä no ei sekään vielä mutta jos ne on oikein oikein todella likaiset ja risaiset niin kyllä siinä vaiheessa.	Lapsi likainen/ likaisissa ja rikkiäisissä vaatteissa.			
lapsi on niinku epäsiisteissä vaatteissa esimerkiksi tai tukka on ollu kauheen likanen.	Lapsella likaiset vaatteet/hiukset			
Esimerkiks sellasessa missä tota lapsi ei oo puettu sään mukasesti	Lasta ei olla puettu säänmukaisesti.			
perheen lapsilla oli oli mustelmia ja semmosia jotain muita epämääräisiä vammoja, vammoja sillon ruvettiin epäilemään	Lapsella mustelmia ja muita epämääräisiä vammoja			
perheen pieni poika oli semmonen jos joku päiväkodin aikuinen esimerkiksi äkkiä liikahti siinä vieressä, niin poika veti niinku kädet pään suojaksi heti.	Lapsen suojautuminen työntekijän tehdessä äkinäisiä liikkeitä	Lapsen käytös		
no sitten kun on ruvettu huomattu että lapsi rupee käyttäytymään niinku eri tavalla.	Lapsen muuttunut käytös			
sitten meillä on nyt viime aikoina ollut semmosta	Lapsella kummallisia puheita			

et rupee puhumaan niin kummallisia asioita että joutunut sitte oikeen keskustelemaan että mistä on nyt kysymys että mistä tämmöset jutut tulee				
parina viime vuotena ihan ollut semmosia että itkeskelly paljon, vetäytynyt ja niinku näkee että voi huonosti	Lapsi itkeskelee paljon ja vetäytyy			
tota se kynnys tavallaan kestää esimerkiksi pien- täkin rajoittamista oli niinuk veitsen terällä että sitte repes repes koko maailma heti ku vähä tiukemmin jouduttiin sanomaan, kuuleppa nyt nyt pitää hiljentyä niin sillä repes ihan kaikki, et se ei pystynyt hillitsemään itteensä ei tipaakaan	Lapsella ei rajoittamisen sietokykyä eikä pysty itsehillintää			
kuusvuotiaalla kyllä nyt herää kaikki kiinnostus näitä alaosaston asioita kohtaan, mut rupes olee niin vahvaa tekstiä et piti ruveta vähä neuvotelleen	Vahvaa kielenkäyttö			
jos huomaa että lapsen käyttäytyminen muuttuu paljon, jos lapsi muuttuu hermostuneeksi, jotenkin stressaantuneeksi	Lapsen hermostunut käytös			
lasta on haettu päihtyneenä, elikkä äiti on ollut hakemassa ja ollaan huomattu, että äiti ei ole selvinpäin.	Lasta on haettu päihtyneenä	Vanhemman käytös	Vanhemmasta joh- tuva huolen he- rääminen	
Mielenterveysongelmista kärsivä äiti ei ilmeisesti ollut ottanut lääkkeitä ja tuli hakemaan lasta ilta- päivällä ja äiti luuli että oli aamu ja että hän oli tuomassa lasta.	Äiti tuli hakemaan lasta ilta- päivällä ja luuli, että on aamu.			

tämänpäivän vanhemmissa on sitä et ne ei uskalla olla vanhempia.. että tavallaan pelätään et se lapsi menee rikki jos asettaa rajoja, yks mink mistä on nyt keskusteltu tänä vuonna moneen kertaan vanhempien, on se että lapsi kuusvuotias ei voi päättää itse milloinka hän haluaa mennä nukkumaan että meidän on oikein isoilla kirjaimilla pitäny sit että te olette vanhemmat te päätätte milloin teidän lapset menee nukkumaan	Vanhemmat eivät uskalla asettaa rajoja			
jos jos hakutilanteessa, tuontitilanteessa on jotakin outoa käyttäytymistä vanhemmalta	Hakutilanteessa vanhempi käyttäytyy oudosti			
tai tai jos hakuajat ei ei pidä ei pidä paikkaansa,	Hakuajat eivät pidä paikkaansa			
jos vanhempi, jos on epäily, että vanhempi hakee semmosessa kunnossa, että ei voi hakea lasta	Vanhempi sellaisessa kunnossa, ettei voisi tulla hakemaan lasta			
velvollisuus tehdä silloin kun jos hoitopäivän pituus ylittää sen kymmenen tuntia. Oon ollu mukana siinä, kun on vanhemmille mainittu siitä että meillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus jos hoitopäivän pituus on liian pitkä.	Hoitopäivän pituus ylittää kymmenen tuntia			
ja tota sitte toinen ollu sellanen jossa lapsen niinku terveyden tilaa ei oo otettu tosissaan selasta oli niinku lapsi, jolla oli maha koko ajan kovalla ja siihen ei suhtauduttu niinku sillätavalla miten siihen olis ehkä	Lapsen terveyden tilaa ei otettu tosissaan			

pitäny koska se lapsi itki päivät pitkät täällä. Meni pöydän alle itkemään ja kaikkee tommosta				
Vanhempien kanssa puhuttiin ensin monta kertaa, tai tietysti ensin työyhteisössä	Puheeksiotto ensin työyhteisössä	Työyhteisön tuki	Huolen puheeksiotto	Huolta herättäviin tilanteisiin reagointi
Ensin työyhteisössä	Ensin työyhteisössä			
No ensin juteltiin tiimissä ja sitten tota juttelin kylä muidenkin lastentarhanopettajien kanssa tässä.	Puheeksiotto ensin työyhteisössä			
Ilmeisesti mä sitten niinku jos se huoli heräis mä ilmeisesti.. kyselin sitten tai kysyisin neuvoa mun esimieheltä ja kollegoilta että miten, mitä pitäisi toimia ja miten sitä ilmotusta tehdään	Neuvojen kysyminen esimieheltä ja kollegoilta			
No ensin työyhteisössä vähän ja päätettiin mut muutamien asioitten, täs on nyt vähä niinku montaki tämmöstä eri keissiä vähä niinku päällekkäin, mut yleensä et ensin puhutaan työkavereitten kans, täs lähi omas tiimissä, että mitä ootte mieltä, et oonko mä niinku täs ihan hakoteillä	Keskustelu työyhteisössä ja muiden mielipiteiden kysyminen			
Niin meil oli semmonen epäily jo että me oltiin niinku jo aikasemmin haistettu että eteisessä haisi haisi niinku viinalta, mut me ei niinku tajuttu sillo vielä mistä se tuli, mutta sitten tota niin henkilökunnasta joku rupes epäilemään että se	Keskustelu työyhteisössä ja esimiehen kanssa			

oli tän kyseisen tytön äiti ollu että että tota silloin me juteltiin siitä työyhteisössä, juteltiin päiväkodin johtajan kanssa				
perheen lapsilla oli mustelmia ja ruhjeita ja semmosia niin kyseltiin ensin isältä että mistä hän on tullu ja vastaukset oli aina vähän niinku erilaisia että riippuen niinku että kuka henkilökunnasta kysy niin hyvinkin erilaisia	Keskustelu vanhempien kanssa	Puheeksiotto vanhempien kanssa		
sitten vanhempien kanssa puhuttiin	Keskustelu vanhempien kanssa			
yritetään ottaa vanhempien kanssa se aika nopeesti asia käsittelyyn että niinku saadaan kysytyä mistä tää vois johtua ja et onko vanhemmilla siihen niinku näkemystä ja tietysti myös sitä että	Vanhempien näkemyksen selvittäminen			
jos muutosta ei tapahdu niin sitte vanhemmillekki pitää sitä niinku sanoo että tää on semmone asia että tästä on lapsen hyvinvoinnista huoli				
meni nukkumaan kahdentoista yhden aikaan koska hän halusi mennä, ja me puhuttiin – – ja he väittää – – mä nyt uskon siihen kun sanovat et on ruvennut menemään aikasemmin nukkumaan				
sitten on keskusteltu vanhempien kanssa	Keskustelu vanhempien kanssa			
Oon ollu mukana siinä	Vanhemmille mainittu			

kun on vanhemmille mainittu siitä, että meillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus	velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoituksesta			
Joo vanhempien kanssa on keskusteltu	Keskustelu vanhempien kanssa			
Mut sitten heti sitten kyllä äidin kanssa.	Keskustelu äidin kanssa			
sitten otettiin, otettiin yhteyttä sitte sinne sosiaalipuolelle	Yhteyden ottaminen sosiaalihuoltoon	Yhteydenotto sosiaalihuoltoon	Lisävoimavarojen/-avun kutsuminen	
yhteistuumin päätettiin porukalla niin et otetaan sit lastensuojeluun yhteyttä.	Yhteyden ottaminen lastensuojeluun			
otettiin lastensuojeluun yhteyttä ja ja tota iso-vanhempiin sitte et iso-vanhemmat haki lapsen	Yhteyden ottaminen lastensuojeluun			
otettiin yhteyttä sinne sinne sosiaalipuolelle ja ja sitte tota pidettiin yhteispalaveri	Yhteistyö sosiaalihuollon kanssa			
sosiaalitoimesta kun oli juteltu tota vanhempien kanssa niin niinniin niitä tuli niitä erilaisia selityksiä	Yhteydenpito sosiaalihuollon kanssa			
otettu lastensuojelun siihen konsultaatiopalveluun yhteyttä, ehkä joskus viety eteenpäinkin niitä	Yhteyden ottaminen lastensuojelu konsultaatiopalveluun			
joskus on jouduttu ottaa yhteyttä lastensuojeluun	Yhteyden ottaminen lastensuojeluun			
sitten on ollut hyvä se että on olemassa se sosiaalityöntekijä johon voi tarvittaessa ottaa yhteyttä eikä se tarkoita vielä	Yhteyden ottaminen sosiaalityöntekijään ja neuvon kysyminen			

<p>sitä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Sä voit niinku sille soittaa ja varmistaa vähän niinku että teenkö mä nyt vai enkö mä tee ja että onko tuota niin oonko mä nyt jäljillä ja että tarviiko tälläsestä asiasta tehdä ollenkaan vai ei.</p>				
<p>mun ois sillätavalla helppo koska mä tunnen sen ihmisen (sosiaalityöntekijän) ni mun olis helppo ottaa siihen yhteyttä että niinku mitä mä nyt teen. Että niinku helpompi ottaa yhteyttä koska mä en välttämättä tiedä että kuinka mä sen tekisin.</p>	<p>Yhteydenotto tuttuun sosiaalityöntekijään helppompaa</p>			
<p>Sanoin sille että meidän täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus</p>	<p>Lastensuojeluilmoituksen tekeminen</p>			
<p>päiväkodin johtaja soitti sitte poliisin paikalle ja poliisit haki sitte tän äidin</p>	<p>Päiväkodinjohtaja soitti poliisin</p>	<p>Suuri huoli/ välitön muutos lapsen tilanteeseen</p>		
<p>äiti ei ollu ilmeisesti ottanut niitä lääkkeitä niin että ku oli siinä sekavassa tilassa niin niinniin soitettiin ensimmäsenä isoäidille heti isoäiti tuli paikalle</p>	<p>Isovanhemmille soittaminen lapsen hakemiseksi</p>			